

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.	Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos. 6 Rals.		Los subscribers, per ratlla. . 12 Ral.
Al estranger, tres mesos. . . 9 »		Los no subscribers, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . . 12 »	Rambla de Sta. Mónica, n.º 11, baixos.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.
Un número sol. 1 »		

SUMARI.

Los Reys de Aragón y la Séu de Girona: per *Fidel Fito*.— Algunas altres observacions sobre antigas monedas de Catalunya: per *J. R y F.*— Epitafis: per *F. Ubach y Vinyeta*.— La Fotografia: per *H. Marizcurrena*. Los Jochs Florals.— Mereixen reformarse?—: per *J. Roca y Roca*.— Temptació (Poesia): per *A. Carela y Vidal*.— Lo monastir de las Medas: per *J. Pella y Forgas*.— Rondallas vulgars: per *J. Riera y Bertran*.— Baladas: per *Felip de Saleta*.— Lo Cercle literari de Vich (Correspondencia): per *X. Y. Z.*— Novas.—

LOS REYS DE ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA

DESDE L' ANY 1462 FINS AL 1482.

Mes avant significam a V(ostra) S(enyor)ia com per resistir al perfidissimo Turch, qui, com a bestia feroçissima e insaciable, no content de haver pres, ab tanta violencia e ignominia de cristians, Constantinoble, la Morea e tots los altres Regnes de Grecia, Albania, Sclavonia e N'greponth, comença de entrar per ytalía, e ja ha f t diverses corregudes e predacions en lo territori de Trigestre, forlino e Trevis, que son ciutats de la Ser yoria de Venecia, e mes prepara assiduament innumerable exercit per mar e per terra, e segons los avisos que venen de aquelles parts, vol passar en lo estiu propseguent en lo Regne e insula de Sicilia, dissipant continuament e exterminant lo nom del Salvador n(ost)re e de la sua sancta fe catholica,—considerades tantas pressuras e afliccions dels Regnes e pobles christians,—n(ost)re Sant pare, *diluns que contavem XXIII de Deembre*, volent obviar e provehir a tant crudelissima persecucio, *pronuncia e designa sinch Legats en diverses provincias*, co es: los Reverendissimos S(enyors) Cardenal Niceno per França, *Anglaterra* e Burgunya; lo S(enyor) Cardenal de Nàpols per esser president en la expedicio de *XX galeres e dos Naus* que arma la sua Beatitud, e a tota la armada de la M(ages)tat del S(enyor) Rey (1) don ferrando e de la S(enyor)ia de Venecia; lo S(enyor) cardenal de sant March per anar en Alamanya, Ungria e Polonia; lo S(enyor) cardenal Arieto per excitar tots los senyors e pobles de Italia a conve nir en aquesta expedicio; e a *Nos ha volgut assignar tota la provincia de Spanya*. La qual sens dubte per esser tanta e tant amplissima regio merexia major precellen-

cia e auctoritat de persona; no res menys per obtemperar a la sua S(anti)tat e per lo desig ardentissimo que tenim de visitar e servir la M(ages)tat del S(enyor) Rey no havem recusat de pendre aquesta provincia, sperant que lo n(ost)re mestre e salvador Ihesus en aquesta sua causa tant necessaria nos illustrara per tal direccio e via que farem alguna fructuosa operacio per remey de tant calamitosa tempestat de la Republica cristiana a lahor e gloria sua, e augmentacio de sancta mare sgl(es)ia, e encare a speciale relevat servey de la prefata M(ages)tat, e particular benefici e comoditat de tots aquexos Regnes. E per deduhir aquesta legacio al designat effe cte, n(ost)ra partida per anar *aquí* (1), deu volent, sera molt presta. Velem de totes aquestas cosas sia certa vostra S(enyor)ia a ço que si alguns negocis li occorreran en lendemig que starem *asi* (2) per partir, fiablement nos puxe scriure; car en aquesta cort Ro(ma)na, mentre que *aci* serem, e en la nostra legacio com siam *aquí* pervenguts desijam fer per aquella com per hun n(ost)re ca(rissi)mo germa.

Valeat paternitas vestra semper felix. De Roma a XXX de Deembre 1472 (3).

Vester ut frater, R(odericus) Car(dinalis) Valentinus Vicecancell(arius).

No es pues veritat que lo célebre cardenal de Borja vingués á Espanya únicament ó principalment per ajustar las paus entre l' Rey y l' Principat, ó entre D. Fernando y son cunyat Enrich de Castella, com malament apunten varios historiadors desconeixent la causa verdadera. En punt á justificar la verdadera estima que lo futur *Alexandre VI* mereixia del papa Sixte IV y del bisbe Margarit, crech inútil ferho, després de las sólidas apologias que de ell han donat á llum Roe, lo P. Olivier y altres il·lustres escriptors protestants y catòlics. Los Papas pera justificarse no han mester altra cosa que la veritat.

XXXIX.

Actitut de la Séu y del Ajuntament de Girona contra las sustraccions de llurs dominis fetas per lo Rey pera recompensar los homens de guerra ab títols nous de noblesa.

(1) A Girona.

(2) En Roma.

(3) De la *Nativitat*.

(1) De Nàpols.

1) *Acte del 2 de Mars. Sessió en la iglesia de San Mari Sa-costa.—Fol. 157 b.*

Die lune, II marcii, honorabiles jurati civitatis gerunde miserunt ad me eorum syndicum, s(cilicet) discretum bernardum scuderii not(arium), intimando mi(hi) eorum ex parte quat(inus) hora solita cum ceteris d(omi)nis de capitulo deputatis pro negociis usurpationis jurisdictionis castrorum de *serviano* (1) et de *burdillis* (2) conveniremus cum eis in ecclesia de sancto martino. Quo audito, assignavi horam II post prandium. Et sic, sumpto prandio in quo eram, misi pro honorabilibus d(ominis) p(etro) ferrario de s(an)c(t)o celedonio canonico, jo(hanne) de lauro et michael alrra presb(ite)ris de capitulo, cum quibus accessi ad ecclesiam predictam s(an)c(t)i martini. Et post pauca venerunt honorabiles jurati cum quibusdam de consilio, et statim supervenerunt *jurisperiti*. Et, quia sedendo a(n)i(m)a quiescit, solito more fuerunt omnes invitati ad sedendum.

Omnibus vero collocatis suo ordine, fuit ordinatum quod legeretur *ep(isto)la civitatis ad Sere(nissimum) d(omi)n(um) Regem* pro dicto prejudicio usurpationis, et etiam *ep(isto)la responsiva Regie celsitudinis*. Quibus lectis discussoque negotio fuit deliberatum quod, attento discrimine guerre, quo civitas facta est impotens ad convocandum vicariam eo maxime quia *non reperitur aliquis qui velit suscipere officium vicarii regii*, ad quem executio attentatorum pro parte d(omi)ni vilopando pertineret si presens esset, et dictus d(omi)n(us) de vilopando factus est potens, cum sit *capitaneus centum militum vel inde circa*, qui inter cetera prejudicia *erexit furcas et costellum* prope castrum (3), ut inde possit resistere civitati si contingat *eam* accedere ad dictum castrum ad dirruendum et destruendum predicta et ad reducendum omnia atte(nta)ta ad primum statum: ideo, discurrentibus votis fuit deliberatum quod predicta omnia deducantur ad *noticiam consilii generalis*; ul sic *virtus unita* forcior sit et difficilius invadatur precibus sive minis, et quod o(mn)i(n)o mittantur *duo ambaxiatores ad regiam majestatem*, qui verbo exponant que non licet calamo comittere. Et postquam dicti legati fuerint in itinere, fiat attentatorum reintegratio eo meliori m(od)o quo fieri poterit; al(ite)r *omnia castra et loca vicarie impetrarentur et fierent baronie*, quibus civitas et omnes inhabitantes in ea opprimerentur et reducerentur ad nichilum, nisi de celeri remedio provideretur per solita remedia. Et licet huc usque civitas potuerit remedia adhibere sufficiencia contra potentes, licet m(od)o non possit, fuit imploratum subsidium eccl(es)ie et cap(itu)li, v(idelicet): quod attentis predictis, etiam pro parte cap(itu)li mitteretur aliquis, *qui simul cum civibus* debitam faceret instanciam cum regia ma(jesta)te, offerendo nos juvare in similibus vel majoribus.

Quo audito, nos qui ibidem eramus retinuimus deliberationem, offerendo nos ad omnia possibilia, premissa deliberatione d(omi)nor(um) de cap(itu)lo, quia potestas nostra non erat ad hoc.

2) *Acte del 3 de Mars. Nominació de sindich.—Fol. 158 a.*

Successive vero, die martis, III marcii, convocavi capitulum, in quo intervenerunt *una mecum vicario* honorabiles p(etrus) de s(an)c(t)o celedonio, p(etrus) de tar-

radis, michael valls, p(etrus) vedruna et andreas domenech, canonici; anthonius laurencii, p(etrus) ferrarii, guillermus molins, gaspar pug, michael alrra et jo(hannes) de lauro, presbiteri de capitulo; quibus omnia supradicta (1) fuerunt laicius exposita, viva voce. Quibus omnibus matura deliberatione discussis et examinatis, fuit conclusum quod omnido capitulum mittat unum Syndicum pro dicta instancia. Et non divertendo ad alios actus, quia morbus esset contagiosus nisi principiis fortiter resistatur, fuit electus *sindicus honorabilis) p(etrus) de s(an)c(t)o celedonio* cum salario X s(olidorum) pro die, et mandate littere credencie (fuerunt) ad Regiam magestatem et ad R(everendissimum) d(ominum) ep(iscopu)m.

3) *Acte del 31 de Mars. Fi del mateia assumpto. Siti de Torruella. Duració del Parlament de Figueras.—Fol. 158 a, b, 159 a.*

Primum capitulum generale anni M.CCCCLXXII. Die martis post pascha, *ultima marcii*, ex more incepimus capitula generalia. Et in primo presentes fuerunt *una mecum andrea alfonseillo archi(diacono) bisuldunensi et vicario generali* p(etrus) de sancto celedonio, p(etrus) de tarradis, michael valls, andreas domenech et bernardus prim, canonici; anthonius laurencii, p(etrus) de vineolis, gaspar pug, michael alrra et p(etrus) ferrarii *thezaurarius et jo(hannes) campa infirmi*, quorum vota per *fideles exhegimus* quia de communi interesse agebatur. Quibus omnibus sic convocatis fuerunt per me duo proposita. Primum de ordine dando *septimanariis* (2) quorum aliqui destiterunt, quia eis non satisfit in eorum salariis. Secundum fuit super novitate attemptata per d(ominum) jo(hannem) de vilapando, qui totis viribus conatur facere *novam baroniam de serviano et de burdillis* et jam *furchas erexit atque costellum*, cujus exemplo ceteri *convicini idem facere conantur de cassiano* (3) et de aliis, prout honorabiles jurati michi retulerunt *eri, penultima marcii*, post completorium, s(cilicet) honorabiles) jacobus raphaelis, p(etrus) michaelis et p(etrus) cases, qui etiam *michi oculariter* exhibuerunt quandam *epistolam Regie celsitudinis* ad instantiam d(omi)ni jo(hannis) de vilapando *impetratam*, ad cujus importunitatem inter cetera prejudicialia citatur honorabilis) jacobus raphaelis, ex eo quia veniendo de *campo contra turricellam* cum subvicario defecerunt *furchas* quas dictus dictus d(ominus) jo(hannes) de vilopando *erexerat in loco de burdillis*: que omnia fuerunt per me exposita largo modo in dicto generali capitulo. Quibus mature discussis, suspenso pro ista die primo articulo septimanariorum, propter urgentem necessitatem tante novitatis fuit deliberatum quod eligerentur *duo qui simul cum dictis honorabilibus juratis accederent ad regiam majestatem* pro defensione capitulationis jurisdictionum. Et statim fuerunt concorditer electi p(etrus) de sancto celedonio et jo(hannes) de lauro. Et quia non erant pecunie de feriali in promptu; fuit deliberatum quod ille novem libre, que sunt apud p(etrum) vedruna canonicum de mense februario, que erant distribuende inter nos, accipiantur animo restituendi de primis precuniis que venient ad manus ferialis. Et statim injunctum fuit dictis electis, quatinus scribant precatori jaufrido de *sarriano* (4) ut omnino satisfaciat de

(1) En l'acte precedent.

(2) *Domers*.—

(3) *Cassá de Pelrás*, Hoch que s' trova en la carretera de Girona á La Bisbal despues de *Burdills*. Simétrich de *Burdills* á l'altra vora del Ter está *Cerviá*.

(4) *Sarriá*, á 3 kilómetros de Girona cap á Fransa ab un pont sobre l' Ter.

(1) *Cerviá*, a 11 kilómetros de Girona sobre l' camí de Castelló de Ampurias, á l'altra banda ó á má esquerra del Ter.

(2) A 9 kilóm. de Girona, sobre l' camí de Torroella ensá del Ter.

(3) De *Burdills*.

pensione solita loci de villa curumi (1), ut sic restituamus dictas VIII libras, alias si recuperaverit solitam pensionem solvere pro dicto loco fiat contra eum executio. Fuit etiam deliberatum, attenta necessitate temporis, quod eorum salarium moderetur ad octo solidos cotidie pro unoquoque eorum; et si unus, facta prima explicatione, tantum remanserit, habeat ille solus cotidie X solidos; hoc adjecto quod dictus petrus de sancto celodonio, qui receperat X libras pro eundo ad parlamentum de Figueris restituat illud quod plus accepit, facta debita computatione; quia visum fuit prima facie quod X diebus fuit absens, et sic restitutus est V libras (2). Et ita fuit clara vocedictum eadem die eis post regressum eorum qui electi fuerant pro consensu et voto infirmorum. Quo audito, post pauca ipsi fuerunt contenti; et ad memoriam infuturum fuit hic continuatum. Et statim fuerunt expedite, vel mandate expediri epistole credenciales ad Regiam celsitudinem et ad Reverendissimum dominum episcopum; que fuerunt expedite, et lecte in capitulo.

Juan de Villalpando, quals usurpacions feudals memorà aquest Acte, s' trobà ab lo bisbe Don Juan Margarit en Barcelona als 7 de Novembre del mateix any pera rébrer lo jurament de fidelitat que feren varios nobles reduhits a la obediencia del rey don Joan.

XL.

1) Acte del 8 Abril de 1472. Derrota del Rey en lo siti de Perelada. Capella Real caiguda en poder dels enemichs. Petició de nous ornaments que fa lo Sr. Bisbe arribat del punt de la derrota en que s' trocava, ó escapat a Girona.—Fol. 161 a.

Die mercurii, VIII aprilis, prima sinodi, intravimus capitulum, pro necessitate que occurrit, quia Regia magestas amiserat capellam suam, et ideo Reverendus dominus episcopus proposuit dare sibi capellam. Et quia deficiebat sibi una camisa romana cum suo amictu et singulo tantum, cum paramentis de auro de luchia (3) et duo pulvinaria, sive coxins blaus, petiit ab honorabilibus capitulo sibi mutuari ad finem predictum, et promisit restituere cum melioramento. Et ita fuit sibi concessum ex communis consensu dominorum de capitulo, in quo fuerunt omnes supranotati in primo capitulo cum sequentibus (4), excepto thesaurario in cuius absentia manu mea propria scripsi deliberationem honorabilibus capituli et quomodo predicta fuerunt portata per dominum bernardum gili, presbiterum dicti thesaurarii, dicto Reverendissimo episcopo personaliter reperto in sua camera (5) superiori, que est contigua camere paramentorum, ista die post vespere. Et ita continuavi in libro thesaurarii.

2) Acte del 12 Abril. Lo Sr. Bisbe ix de Girona ab sa gent de armes pera reprendre ab lo rey lo siti de Perelada. interromput per la derrota ó sorpresa del dia 4. Reducció de las vilas de Torruella y Rosas.—Fol. 161 b.

Die dominica XII Aprilis non intravimus capitulum

(1) Vilacolum, lloch del Ajuntament de Torruella de Fluvià.

(2) A la marge escrigué mes tard lo Dr. Alfonsello: «He quinque, quas restitutus erat dominus sansaloni persoluto et seu retente fuerant per ipsum cum voluntate capituli pro aliis V libris sibi debitis pro salario viagii quod, ut syndicus capituli, fecit apud Terraconam.»—Es clar de consegüent que lo Parlament de Figueras dura deu dias. cf. docum. XXXVII, 3.

(3) Lucca, ciutat de Toscana.

(4) Docum. XXXIX, 3.—Lo tesorer, Pere Ferrer, havia sigut enviat a Mallorca.

(5) Cambra.

propter reverentiam diei. Ista (1) die recessit dominus episcopus ut iterum obsidatur villa petralate; a qua fuerat ejecta die Sabbati quarta aprilis, Regia celsitudo; ex eo quia superioribus diebus subjugaverat et ad obedienciam suam vi armorum reduxerat villam turricelle et de rosas et alia loca plura; et ideo vilipendentes potentiam inimicorum, minus caute et sine timore se habentes sui (2) fuerunt rupti; et sic, deseruerunt campum et retraxerunt se ad villam de figeris; et sic fuerunt per XIII dies reficiendo et reparando exercitum.

Aquest Acte no poch il·lustran los apuntaments del sobredit Dietari de la Diputació, corresponent a dites accions de guerra. No l's transcriuré pera major brevedat; pero si notaré que gran cautela s' necessita pera tractarlos y servir's'en com cal. Escrits per una má partidaria del bando Barceloní foren mes tard no solament en varias líneas esborrats, com ja se ha vist (3); si que també raurats a la manera dels antichs palinsestos y scbrescrits en sentit ó divers ó contrari. Aixís, per exemple, s' hi veu infamada la memoria de Mossen Juan Oliver, diputat tercer del General de Catalunya, qui defensà varonilment lo castell de Rosas contra las armas del rey Don Juan, y morí als 26 de Mars, dos dias antes que s' rendís Rosas; no víctima de un suicidi, com ara s' llegeix, sino de son valor y llealtat a la causa que defendia.

Per aquest Acte y las dos anteriors consta la part activa que lo bisbe D. Juan Margarit ab sa gent de armes prenia trovantse en lo camp del Rey contra Torruella de Fluvià, Rosas y Perelada. Eix càrrech li pertanya com a gran senyor feudal y com a capella major del monarca. Qui n' hi volgues fer un càrrech de acusació, deuria recordar que las institucions públicas més ó menos prehuables de aquella época, no son gens las raquíticas de la nostra, casi totas enterinadas contra l' poder de la Iglesia.

XLI.

Bonas novas de Castella y Fransa.

1) Acte del 13 Abril. Noticia de que vé á Catalunya D. Fernando l' Católico, y de son arribada en Zaragoza ab 400 cavalls.—Fol. 162 a.

Ista die audivimus novum, quod illustrissimus Ferdinandus Rex cecilie et primogenitus Serenissimi domini nostri Regis ac princeps Castelle veniebat ad Serenissimum dominum nostrum Regem pro magnis et arduis negociis; et quomodo visus fuit Sesarau-guste aragonie cum quadringentis janetis (4). Fuerunt diverse opinioniones de suo adventu. Quidam dixerunt quod vocatus a barchinonensibus veniebat, qui recusabant se concordare cum Serenissimo Rege; alii aliter sensiebant. Utinam verum sit quod ipse veniet!

2) Acte del 16 Abril. La ciutat de Elna s' entrega al rey Don Juan.—Fol. 163 a.

Eodem die, hora cene, audivimus quod civitas elne

(1) «Sesta» en VILLANUEVA (XII, 277) qui ha publicat l' Acte.

(2) Los seus, ó los del Rey.—VILLANUEVA, segons la edició de la Real Academia de la Historia, va posar inhàbilment «suis».

(3) Docum. XXXVI.

(4) Bon exemple per afegir al de «cavalers janetz» que cita Dozy, Glossaire des mots espagnols et portugais dérivés de l' Arabe, art. GINETE, Paris 1869.

cum quibusdam forciis eicastris erexit se pro regia magestate. Si verum est. inferunt co(mmun)iter qui naturam belli noverunt quod Rex francie debet e(ss)e in agonia et quia barones et principes regni sui prevaluerunt contra eum, quia *per deum Reges regnant* (1) et justum v(idetur) quod francie relinquatur gallicis et hispania hispanis. Et *utinam* (2) fiat pax in diebus nostris!

3) *Acte del 17 Abril. Concordia de D. Fernando y de son cunyal lo rey Enrich IV.—Fol. 163 a.*

Die veneris, XVII Aprilis, leti intravimus capitulum propter novum *rossilionis* (3) et eciam propter adventum illustrissimi ferdinandi Regis cicilie ac *principis gerunde*, S(erenissimi) d(omi)ni n(ost)ri Regis primogeniti, cujus adventus certissimus est, et cum *concordia* S(erenissimi) R(egis) *castelle* (4), de qua summe regrandiandum est deo; quia *ex concordia eorum sequitur pax in tota cathalonia*.

4) *Acte del 18 Abril. Summissió del eomtat de Cerdanya. Cartas de Fernando 'l Católich.—Fol. 163 b.*

Die Sabbati, XVIII Aprilis post offertorium misse sancte marie (5) intravimus capitulum eciam gaudetur dei gratia; quia pro firmo accepimus quod *comitatus ciritanie et vallis de ripis cum castro de livia* (6) se erexerunt pro S(erenissimo) Rege nostro. Et sic incipiunt misteria dei ex quo post tantam *ruinam campi* (7) evenit tantum adjutorium divinum, quo restituitur Regie celsitudini tota patria a suis progenitoribus juste acquisita; quia comota sunt vi(s)cera omnium vassallorum, et qui consueverant contra ipsum pugnare facti sunt vasa electionis fidelissima, et nemo est qui possit *superbiam gallicanam* sufferre aut tolerare (8).

Eodem die habuimus nova illustrissimi Regis Cicilie per d(ominum) *joanxo de Gambua* (9); et a magestate sua vise sunt et date littere aliquibus, ex quarum tenore colligitur quod *facta castelle sunt pacificata* et ad votum suum deducta cum dei adjutorio. Quarum litterarum, sive epistolarum superscriptio est tenoris sequentis: *El princep de castella etc., e Rey de cicilia. Dat(es) en Calat(ayud) a III d(ie) abril, anyn M.CCCCLXXII.* Subscriptio: *El princep y Rey.*

XLII.

Cartas del Rey D. Juan per ocesió de la mort del venerable Antoni Llorens, prevere de Cabildo. Dos procuradores de la fábrica.

1) *Acte del 22 Abril 1472.—Fol. 163 b, 164 a.*

Die mercurii, XXII Aprilis, non intravimus capitulum propter sepulturam vener(abilis) anthonii laurencii presb(ite)ri de capitulo, qui obiit *eri, hora VII post*

(1) Proverb. VIII, 15.—Conegut es lo pacte fet en lo dia 1 de Novembre de 1471 entre D. Fernando y lo comte de Borgonya contra Lluís XI, á qual pacte l' Acte se refereix.

(2) «*Ultimam*» en VILLANUEVA (XII, 277) qui ha publicat l' Acte.

(3) Memorat en l' Acte precedent.

(4) Es molt de notar aquesta *concordia*. de que parlava sens dupte D. Fernando en sa carta del 3 de Abril. La mort del duc de Guienna (21 Maig 1472) no hi tingué res que véurer. Cf. GEBHARDT, hist. gen. de Espanya, IV, 266, 267.

(5) Conventual del altar major.

(6) Cf. FELIU, op. cit. I. XVII, cap. 13.

(7) *Ruhina del camp*, ó campament royal en lo dia 4 de Abril.

(8) Cf. BUADA ap. VILLANUEVA, XIV, 303; en que ab data de 1460 (il·legia s' 1470) s' diu lo mateix.

(9) Cf. docum. X. — He buscat inútilment la carta preciosissima de que fou portador,

prandium (1). Et fuit ordo sepulture quod duo de capitulo, electi precentores, accesserunt cum processione faciendo officium cum bordonibus sine capis, et idem in sepultura. In missa fuerunt IIIor cape: sic ordinatum fuit, quia in missis conventualibus dominorum de capitulo sunt in missa IIIor cape.

Eodem die accepimus *litteras Regie magestatis*, tenoris sequentis; que lecte fuerunt in capitulo post vespereos.

Lo Rey.

Amats nostres: entes havem que mossen Anthoni Lorenç, prevere de Capítol de aqueixa Seu, sta detengut de malaltia de la qual se creu morra. E perço, per alguns bons respectes que en açons mouen, es nostra voluntat, eus pregam e requirim que en cas de vaccacio del dit presbiterat no doneu ni permetau esser donada ni acceptada possessio de aquell per ninguna persona, qualsevulla sia, jatsia tenga de nos executorias, fins tant de nos haiau altra manament en contrari. E en aço no haia falla. Dat(es) en figueres a XXI de Abril de mil CCCCLXXII.—Vitalis secretarius.

2) *Acte del 27 de Abril.—Fol. 166 a, b.*

Die lune, XXVII aprilis, instante magnifico d(omino) jo(hanne) sarriera milite *capitaneo civitatis gerunde*, premissis trino sono, sive tactu, simbali, intravimus capitulis, excepto anthonio laurencii qui *obiit die martis proxime preterita*, in quo fuerunt lecte littere Regie tenoris sequentis quas honorabile capitulum mandavit inseri in presenti libro.

Als amats nostres lo capítol e canonges de la Seu de gerona.

Lo Rey.

Amats nostres: susare essent pervengut a nostra noticia la vaccacio de un benefici dels del loch de *dotze preveres de aqueixa Seu* per mort del ultimo possehidor, e recordat a nos per lo Egregi, noble, magnífich, amat conseller e Capita general nostre lo *Comte de Cardona e de Prades*, almiral de nostres mars, dels serveys a nostra ex(cel·len)cia prestats per lo *Rector de blanas*, e axi satisfere a aquells com per condescendre a la suplicacio a nostra ex(cel·len)cia feta per lo dit Comte, vos pregam e encarregam que vullau donar, provehir e collar del dit benifet al dit Rector davant tot al altre per qui empero scrit nous haia. E en aço noy haia falla si de res complaure e servir nos desijau. Dat(es) en figueres a XXIII de abril Mil CCCCLXXII. Rex J(oannes).

In itinerum III°, folio X^o.

Lectis et examinatis dictis litteris fuit per me expositum dominis de capitulo, presenta magnifico capitaneo, quod pari modo *ego* acceperan litteras R(everendissimi) d(omini) mei ep(iscop)i, ad quem pertinet collatio loci presbiteralis vacantis per mortem anthonii laurencii quondam presbiteri de capitulo, quatuor ordinaria auctoritate conferrem *Johanni olim Rectori de blanis*, pro quo dictus magnificus capitaneus intercessit eciam apud Regiam celsitudinem per medium egregii comitis de cardona et de pradis. Et ita, dictum locum sic vaccantem contuli eidem in presencia hon(orabilium) dominorum de capitulo in posse Raymundi mnti pres-

(1) En l' Acte del 17 Abril se llegeix: «*Ista die fuit mihi nunciatum quomodo vener(abilis) Anthonius laurencii, etatis LXXX Annorum, infirmabatur, et ignorabat periculum infirmitatis de qua medici desperabant. Visitavi eum ante prandium et exortavi quatinus prepararet se ad suscipiendum sacramenta ecclesie; et statim misi ad eum p(etrum) naveti juniorem, procuratorem anniversariorum, ut pariter ortaret ad disponendum de bonis suis, et offerret se sibi, etc.*»

biteri notarii vicariatus, presentibus pro testibus marchio mercaderii canonico sancti felices et petro naveti major(e) dierum beneficiato sedis; dispensato per prius super pluralitate beneficiorum (1), mandando dictis dominis de capitulo quatinus ipsum in possessionem dicti loci inducerent, et *stallum in choro ac vocem in capitulo* solitam darent. Et premissis scrutinio eorum, facta fuit commissio super predictis p(etro) de sancto celodonio canonico et michaeli alrra presbitero de capitulo, qui una cum notario predicto et testibus exientes capitulum et postea redientes retulerunt se dedisse sibi plenam possessionem. Et sic fuit collocatus in choro precentoris in *novissimo loco*; deinde prestitit solitam obedientiam R(everendissimo) d(omi)no episcopo, licet absenti et successoribus ejus, ac etiam juravit III^{or} statuta, et cetera omnia ac laudabiles consuetudines promisit observare. Quo facto, assecuravit *capam et fabricam* atque integrum servitium et onera dicti loci; deditque fidejussores p(etrum) de tarradis canonicum et michaellem alrra presbiterum de capitulo; et quia presens erat fuit admissus ad osculum pacis per ceteros vener(abiles) fratres presbiteros de capitulo, et *non per canonicos, quia soli canonici recipiuntur ad osculum* per R(everendissimum) d(ominum) episcopum et capitulum universum. Et est mente tenendum ad humilitationem nostram q(uonia)m a X annis citra, XII numero, fuerunt renovati; et eorum omnium est antiquior p(etrus) ferrarii thesaurarius (2).

A la marge del Acte s' llegeix:

Receptio Johannis Olius presbiteri de capitulo, rectoris de Blanis. Solvit bidello unum *pacificum aureum* (3).

3) Acte del 28 Abril. Mossen Alrra es elegit successor de Mossen Antoni Llorens en lo càrrech de procurador de la fàbrica de la Séu.—Fol. 166 b, 167 a.

Die martis XXVIII aprilis, intrantes capitulum interfuerunt omnes qui supra et Johan(ne)s olius, qui successit in locum Anthonii laurencii. Et statim proposui quod per mortem ejusdem anthonii vacabant duo officia in eadem ecclesia, scilicet officium *procuratoris fabricae* (4), quod est officium *magni laboris et modici salarii*, cum fuerit moderatum ad X libras a toto tempore *belli citra*, estque *officium magne conscientie*, et ideo est maxime attendendum circa personam ejusdem, sine quo non p(otes)t sic esse diu ecclesia. Et ideo, discussis votis d(omi)nor(um) fuit conclusum quod o(mn)i(n)o faret electio alterius usque ad annum; quia anno sequenti dabuntur omnia officia, q(ue) sunt *biennalia*. Factaque dicta conclusione, nominavi michaellem alrra, presbiterum de capitulo, de bona conscientia et habilitate circa

(1) Cf. docum. VII, 2.

(2) Pere Ferrer fou nombrat a eix càrrech en lo dia 20 de Juliol de 1464, per rahó de la vacant que li deixava Dalmau de San Dionis (cf. docum. XX), elevat a substituir al noble canonge Galceran Sarriera; qual Galceran morí en Hostalrich als 19 de Juny, y fou enterrat en San Salvador de Breda. Consta en lo fol. 3a; y notarho he volgut per lo que pot importar al *Nobiliari* de Catalunya.

(3) La *pacífich* valia 20 sous, ó una *lliura*. Cf. document XLIII, 1.

(4) Ordinariament y ab gran afany los amichs de las Bellas Arts acostuman rebuscar los noms dels arquitectos y escultores, qui en la fabrica de nostras góticas catedrals emplearen llurs hermosos y sublimes talents. Las glorias de Guillem Boffi, Jere Bernec, Juan Belljoch y Juan Roig viurá tant com la fama de la magnífica Séu Gironina; y fins las pobres *estátuas de guix*, que s' veuhen en la *portada dels 12 Apóstols*, han immortalisat lo nom de N' Antoni Claperós. ¿Perqué no mostrar igual zel y consemblant simpatia respecte dels integros y laboriosos canonges *procuradors de la fàbrica*? Calria ferho.

officium predictum, apud me experimentaliter et al(ios) multipliciter comendatum; qui fuit ab omnibus receptus et electus *unanimitèr ac nemine contradicente*; qui quasi invitatus post multas persuasiones predictum officium acceptavit, et in posse meo juravit: bene, fideliter atque diligenter se habere circa administrationem dicti officii. Et statim dedit fidejussores pro tanta administratione p(etrum) de sancto celodonio canonicum et gasparem pug presbiterum de capitulo.

FIDEL FITA.

ALGUNAS ALTRES OBSERVACIONES

SOBRE ANTIGAS MONEDAS DE CATALUNYA.

Recurrent lo tomo de láminas de la gran obra de M. Heiss, lo primer que salta á la vista es que ningun dels antichs Estats ó grans regions històriques de Espanya té la multitut de monedas municipals que te Catalunya. En Aragó, Castella, Lleó, Navarra, Mallorca y Valencia sols hi trobem monedas del Estat encunyadas en tal ó cual ciutat, en Jaca, Caragoga, Toledo, Lleó, Segovia, Sevilla, Pamplona, Palma, Valencia etc; pero monedas especiales, municipals de eixas ciutats ó de altres, com Huesca, Barbastro, Cuenca, Sigüenza, Valladolid, Oviedo, Tudela, Alcudia, Segorbe, Xativa etc. no s' hi troban com en Catalunya las de Gerona, Lleyda, Tarragona, Rosas, Bellpuig, Oliana, Tagamanent. etc. No direm que en los altres antichs Estats d' Espanya no hi hagi monedas municipals ó eclesiásticas (San Jaume de Galicia, per exemple); alguna n' hi ha en lo referit tomo de M. Heiss; pero no ab l' abundó, antiguitat y constancia qu' en Catalunya. Y no solament se repara lo gran número de monedas municipals catalanas quan lo moviment de Catalunya l' any 1640; sino avans. Gerona, Vich, Urgell, Ampurias, Besalú, Granollers, Puigcerdá, Solsona, Tarragona, Lleyda, Tortosa, Arbaca encunyar en moneda anys y segles avans de aquella guerra.

Aixis com per l' ordre de municipalisme espressat per lo fet d' encunyar moneda es Catalunya lo primer dels Estats de Espanya, es lo primer en antiguitat d' encunyarne desde la reconquesta. Després de caygut l' imperi godo, las monedas mes antigas de Espanya son catalanas, las de Carlomagno de Barcelona, las de Ludowico Pio d' Ampurias y las de Carlos lo Calvo de Gerona, del segle IX. Fins al segle XI no apareixen monedas de Navarra primer, d' Aragó despues y per últim de Lleó. Aixis, al menys resulta de l' obra ja citada. Per la cuestió d' antiguitat en la fecha de apareixer las primeras monedas dels Estats espanyols, pot donarse una llegida al article que sobre la creu sola com armas del escut de Barcelona, publicarem en lo número del 15 de septembre últim.

Pero no son las monedas catalanas las primeras de Espanya en boniquesa. En terme general, las portan gran ventatja en aquest concepte las de Castella, Aragó y Valencia. No es dir que de catalanas no n' hi haje de mes ben grabadas que altres de eixos regnes; parlem del conjunt.

Sabuda es la cuestió, que entré altres, han discutit los Srs. Pi Arimon y Balaguer en sas *Barcelona antigua y moderna* é *Historia de Catalunya*, sobre si fou Wifredo ó Borrell lo primer príncep de Catalunya del tot independent dels Emperadors de França. La circumstancia de no haberhi monedas de altres d'aquestos emperadors que los tres primers, es favorable als que sostenen ab los historiadors mes antichs que lo tercer, Carlos lo Calvo (841-74), fou lo últim que tingué soberania sobre Catalunya y que Wifredo I fou lo primer compte de Barcelona independent. Mes ¿hi ha monedas de aquest Wifredo, de lo segon, d' En Sunyer, d' En Borrell y d' En Ramon Borrell?

Atmetent en Pi Arimon com pertanyent á Wifredo I la moneda *Ci vi re x*: En Balaguer li argumenta ab ella en favor de la independència de dit compte. Pero M. Heiss, llegint *civi rex* y no *ciufre* ab una creu, la atribueix á En Anfos I de Catalunya. Examinem la inscripció tan diferentment llegida. Sobre las lletres primera (C), segona (I), quinta (R) y sexta (E), no hi ha dupte. Tampoch sobre la tercera (V) sols que será *ve* ó *u* segons siga vocal (I) ó consonant (F) la quarta. Aquesta, en lo dibuix de la *Barcelona* d' En Pi Arimon y en lo de la *Descripcion* de M. Heiss te la mateixa figura que la segona, es dir, aquesta: I; no es una F, ó es una F la segona. O diu CIVI ó diu CFVF, es dir, res.

Es veritat que las lletres de l'altra cara de la moneda que diuen *Barcino*, son tan mal fetas, sobre tot la A y la C, que la I, tercera lletra de la primera cara, podria valer per F, encara que igual á la segona lletra que val per I. Pero ¿y la X? Es una X ó es una creu? Si es una X, la inscripció CI VI RE X: no pot dir *Ciufre*; sino que la X separará la E y la R per fer REX y deixarà las quatre lletres primeras fent CIVI. Si es una creu, podrà succehir lo mateix, deixant abreviada la paraula *rex* per *re*; pero se compendria menos facilment que fos aixis. Pero lo signe X: es una X puig en unas monedas d' En Pere I de Catalunya (1196-1213) se llegeix PE TR RE X: y val per X y per X lo llegeix tothom, lo expressat signe.

Es veritat que en antichs documents se diu Ciufre, Cifre, Viafre, Guifre etc. per Wifredo; pero no en documents dels segles IX y X, sino mes moderns.

Las lletres de la moneda qu'ens ocupa se semblan mes á las lletres de las monedas d' En Pere y En Jaume primers, molt mes moderns que lo compte Wifredo; que á las dels emperadors carlovingis, poch mes antichs que dit Comte. Aquest es d'últims del segle IX, dits reys son de començaments del XIII y eixos emperadors son dels tres primers cuarts del segle IX.

La moneda en cuestió presenta, en l'anvers, dibuixos mes complicats (una creu catedral ó de malta damunt d'un pilá, ab una arandela á cada costat), que las d' En Ramon Berenguer IV, com essent mes moderna; en cas de serho, no pot ser del temps de Wifredo.

Per tots aquestos motius no llegim *Ciufre* ab una creu X; sino *Civirex* y no atribuim al Comte Wifredo dita moneda, sino á un rey d' Aragó Comte de

Barcelona, siga N' Anfos I ó Ramon Berenguer V de Catalunya com diu M. Heiss.

¿Que vol dir *Civi Rex*? Lo rey (*rex*) l'ofereix, dona á encunya per lo ciutadà á (*civi*)? Mes en Catalunya, en los segles XI y XIII als quals pertany la moneda ¿com s'usava l'espressió «ciutadà»? Se donava com avuy en dia á tots los habitants del país y (per tots serveix la moneda) ó solsament se donava als hisendats? Y si sols se donava als hisendats y la moneda es per us de tots ¿que significaria la paraula *Civi*?

La vista dels dibuixos d'eixa moneda en las obras de nostre apreciabilissim Pi y Arimon y del savi numismàtic M. Heiss y nostras pobres reflexions devant d'ells sols, no 'ns donan solució á eixas preguntes.

Recordem á tots los lectors y en particular als intel·ligents en numismàtica dos cosas: per redactar eixos articles sobre monedas antigas sols habem tingut á la vista lo tomo de láminas de M. Heiss, no los tomos de explicació y descripció que l'acompanyan. En aquestos articles no habem tingut la pretensió de dir res de nou per dits intel·ligents, ni resoldrer punt algun de numismàtica; sols nos habem proposat dir alguna cosa als pochos lectors que sápigam d'ella menos que nosaltres, y provocar il·lustradas correccions, ampliacions y altres treballs dels intel·ligents que s'hagen pres la molestia de llegir nostras pobrissimas indicacions.

J. R. y F.

EPITALAMI.

A. M. S. C.

Somriu, tendra poncella,
y esbotza 'l calzer que tas fullas cobla;
vessa l'odor novella
de ton fullatge dobla,
y omplena d'ella los jardins del poble,

Desplega ta carola
al dols oratge que ton front oreja,
y al papalló que vola
á ton entorn rumbeja,
y en llachs de flayras lo seu cor rabeja.

Si garrideta y tendra,
pómpa dels marges 'hont has tret florida,
á l'auba t'han vist pendra
colors, á la font vida,
y Abril en sa garlanda t'ha encabida;

Del sol afalagada
ton calze estabellant, encesa rosa
veurém demà tornada,
la poncelleta hermosa
que Amor lo llabi en son botó avuy posa.

Zefirs que juguinosos
d'aquí y d'allà son rosaret bressaren,
aucells que delectosos
cent cantichs li donaren,
y 'l niu prop d'ella arraserat penjaren;

Veniu y en dols llenguatge
cantéu de la poncella purpurina
l'alegre maridatge,
canteu á la regina
dels ombrívols jardins de la marina.

Y si mirarla 'us reca
del Ter á las riberas trasplantada,
penséu que allí s' aixeca,
d' eterns lloers ombrada,
del jardiner de sos amors la prada.

Somriu, flor escullida,
tendra y joliva y odorosa y pura;
somriu que amor es vida
y llueix ja per l' altura
lo sol del primer jorn de ta ventura.

19 Maig 1872.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

LA FOTOGRAFIA.

SON PASSAT, SON PRESENT, SON PORVENIR.

35 anys farà aviat que l' immortal Daguerre va portar á cap un dels descobriments mes assombrosos del segle actual, seguint lo camí trassat per Wedgwood, Davy y el gran Niceforo Niepce, lo verdader creador de la fotografia.

La inmensa utilitat d' aquest invent, ja sia mirat baix lo punt de vista artístich, ja industrial, será en va que la vulgam demostrar; prou ho diuen las obras que d' ell son fillas y la monió de artistas que hi han dedicat la seva inteligencia, molts buscanthi profit, altres afanyosos tan sols de adquirirhi honra.

Apen's nascuda, quan ja ampararen sa infantesa homes il·lustres en las ciencias fisico-químicas, que al mateix temps que la dirigian pel bon camí, li acceleraren de tal modo la creixensa, que en poch anys la nina migrada y malaltissa se feu una galan dona, plena de vida y adornada de tan bonas qualitats, que de tothom's feu prompte ben volguda.

La seva historia es llarga y te'l fonament en el sigle passat quan Scheele, l' any 1765, descubreix que'l cloruro de argent te la propietat de ennegri'se ab la claror del dia, si be Arago sosté que aquesta observació's deu á Fabrius, célebre metxe del segle XVI que la feu l' any 1566. No obstant s' pot dir que la fotografia no data mes que de fins del sigle XVIII quan Charles va presentar al Conservatori de Paris, siluetas de diferents objectes obtingudas per la llum y'l nítrat d' argent.

Mes endavant, l' any 1802, lo célebre Davy, ab la cooperació de Wedgwood, va publicar una curiosa nota que te per nom «Descripció d' un procediment per copiar pinturas sobre vidre.»

Molts d' altres se ocuparen en fer diferents ensaigs que no tingueren cap bon resultat fins que Joseph Niceforo Niepce va comensar los seus treballs en 1813 logrant al cap de nou anys copiar faelment sobre vidre ó estany varios grabats.

En 1824 volgué fixar las imatxes de la *cambrà negra* mes se necessitavan dias enters perque 'ls obgetes s' hi marquessen; y fins l' any 1827, no va lograr lo que volia. Li va semblar que 'ls seus descobriments podrian ser útils als grabadors y'l dia 17 de Jener del mateix any escrigué á M. Lemaître, un dels mellors grabadors de França.

Fins are habia treballat tot sol, quan se posá de acord ab Daguerre y'l 14 de Desembre de l' any 1829 varen firmar un pacte dihent que l' objecte de associarse era perfeccionar 'l descobriment fet per en Niepce y que estava escrit tal com segueix: «Ficjar per un nou medi las vistas que la naturalesa presenta y que espontaneament copia la cambra negra sense la ajuda dels dibuixants: varios ensaigs fan constar 'l descobriment.» Per desgracia al cap de poch temps de firmat l' tractat Niepce baixá á la tomba sense tindre 'l goig de recullir 'l premi dels seus afanys.

Daguerre seguí sol 'ls esperiments, si be la societat la continuava 'l fill de'n Niepce.

Un dia Daguerre, deixá una cullera de plata sobre un paper yodurat y al tráurela va veurhi marcada la silueta de dita cullera. Aquest fet li doná la lluminosa idea de emplear lo yodo en combinació ab las sals d' argent, y'l dia 1 de Desembre de l' any 1837 obtingué'l primer retrato quedant resolt lo problema.

Veient tan admirable resultat se modificá l' pacte firmat entre Daguerre y 'l fill d' en Niepce del modo següent: «Lo procediment inventat per Joseph Niceforo Niepce y perfeccionat per M. Lluís-Jaume-Mandé-Daguerre, portará 'l sol nom de Daguerre.»

Niepce habia verdaderament descobert la fotografia: Daguerre va descobrir una de las sevas aplicacions.

Cap descobriment habia despertat un entusiasme tan gran com l' daguerreotipo avivantlo mes y mes 'ls brillants discursos que devant de las dos Cámaras feren Arago y Gay-Lussac, y el dia 19 de Agost de 1839, en lo palau del Institut, fou concedida á Daguerre una pensió anual de 6000 franchs y una de 4000 al fill d' en Niepce.

Si'l descobriment de la fotografia pertany á n' en Niepce y guarda en sas eternas páginas l' Historia son nom, ben merescut te Daguerre 'l que se'l posi al costat de aquell gran home y 'ls cubreixi als dos la gloria y l' immortalitat.

Niepce se servia del betum de Judea y la essencia de Lavanda: Daguerre va reemplaçar lo yodo á la sustancia betuminosa y 'i mercuri á la dita essencia com á agent revelador, resolguent lo problema de que la formació de las imatxes se fes en molt poch temps.

Fet públich lo procediment se'n apoderaren los homes de talent com Seguier, Baron, Soleil, Girard, Foucault y mols d' altres que portaren grans modificacions, tant á la part óptica com á la química. No deixava de ser encare un art molt imperfet quan M. H. Fizeau va presentar á la Academia de ciencias, lo primer retrato fotogràfic fixat ab lo cloruro d' or. Aixó era'l 13 de Mars de 1840 y'l 7 de Juny de 1841. M. Claudet descobria un producte químic, lo bromo, ab lo quin podian fer los retratos ab quinze segons. Aquets dos descobriments eran lo complement del que habia fet Daguerre. Fins are hem narrat l' historia de la fotografia sobre metall coneguda per Daguerreotipia y que's va explotar fins al any 1858 que fou reemplaçada per la fotografia sobre cristall y sobre paper, aquesta última avuy dia plena de vida y estesa per tot l' univers.

Just es de que se fassa una breu ressenya de son comensament, que be ho requereix l'importancia que avuy al dia se li dona.

Al mateix temps que Niepce y Daguerre buscaven a Fransa 'l modo de fixar las imatxes de la cambra negra sobre una placa metálica, M. Fox-Talbot descubria, a Inglaterra la fotografia sobre paper. Sorprés Talbot per la publicació del invent de Daguerre, va donar a llum lo seu en lo periódich *Philosophical Magazine* y encara que l'altra se publiqués alguns dias avans, no se li pot negar 'l mérit y la gloria de aquet invent. Talbot fou lo primer que ideá lo valders de un negatiu ó *cliché* per trauren després positius, tal com 's practica avuy.

En molts pochs anys adelantá notablement aquesta branca de la fotografia. Cada any s'hi feyan noves modificacions de las que no 'n parlarem per no ser pesats; sols indicarem la que Niepce de Saint-Victor, nebot del gran Niepce, hi feu ab la felis idea que tingué de substituir 'l vidre al paper en las probas negativas, l'any 1847.

Quatre anys després, Archer feya aplicació del colodion a la fotografia sent aquet l'últim pas donat en aquest nou art. Desde l'any 1853 a 1862 'ls treballs y las publicacions de Laborde, Maxwel Lite Hardwich, Roger, Fenton, Spiller, Sutton, Crookes, Davane Girard, Bertsch, etc. etc. varen donar a la fotografia un impuls inmens fentne un art segur ab sas lleys, sa práctica y resultats positius.

La Fransa se pot gloriarse dels noms de Niepce, Daguerre, Fizeau, Balart, Regnault, Claudet y Niepce de Saint Victor.

La Inglaterra posseeix los noms de Wedgewood, Brewster, Talbot y Archer; ¡Archer que morí en Londres, l'any 1857, en la mes gran miseria!

L'any 1852 tanca 'l passat de la fotografia; 's deixa arreconat lo Daguerreotipo per seguir la nova via oberta al emplear lo colodion en la fotografia, donant lloch a numerosissimas y molt profitosas aplicacions que ofereixen ample espay a la activitat eterna de la inteligencia humana.

Seguint l'ordre cronológich dels fets mes culminants 's troba que l'any 1854 Lafon de Camarsac presenta los primers esmalts fotogrífichs y al any següent M. Poitevin descubreix la fotografia al carbó y la foto-litografia; y se veuen las primeras fotografias vitrificadas opacas y transparents inversas de MM. Tessié de Motay y Marechal de Metz.

Mereix ques fassa menció de las fotografias microscópicas que Wagner presentá a la exposició de Londres l'any 1859 y que ha perfeccionat en Fransa lo intelligent M. Dagron; y de la cambra negra del americá Woodwards, coneguda vulgarment baix lo nom de engrandiment.

Las demes branques de la fotografia naixen dels procediments descrits ab pocas modificacions en la part química, si be la óptica habia de ser transformada segons la classe de treballs a que cada hu se dediques. Per exemple, las fotografias tretas dels astres no poden ser presas ab los mateixos aparatos óptichs ab que se fan las reproduccions de objectes microscópichs.

Examinant los treballs fotogrífichs dels últims

anys se veu que domina l'estudi, tan a España com al estranger, de la fotografia al carbó, la foto-litografia y la heliografia.

Aquest entusiasme per l'invent de M. Poitevin naix de que la fotografia actual no omplena las aspiracions dels homes científichs, lo que es molt natural tenint en compte que las obras de aquest art guardan pochs anys sa entonació y sa bellesa acabant per ser totalment destruidas.

Per nosaltres lo porvenir de la fotografia s'enclou en la foto-litografia. Tenim la convicció ferma de que 'l dia en que aquest procediment siga alleugerat de las complicadas manipulacions que avuy necessita se haurá arribat a la fi de la llarga y rápida carrera del art fotogrífich.

Casi hi ha la certesa de que no tardará a realitzar-se lo nostre desitj. Hem tingut ocasió de veuren algunas probas fetas per M. Albert de Munich que la esplota ab mol bon éxit en Alemania.

De grabats fotogrífichs n'hi ha molts y molt bons. Ab ells Garnier guanyá el primer premi a la exposició de Paris de l'any 1867. Ultimament lo periódich « *Le Moniteur de la Photographie* » publicá un magnífich grabat de M. Rousselon, autor de un nou procediment.

Desgraciadament Espanya es la nació que menos part pren en aquesta lluyta científica; tan sols una obra coneixem de aquest género, y es la reproducció de la primera edició del Quixot, per la foto-tipografia. Felicitem al Sr. Lopez Fabra, son autor, y esperem que seguirá ab constancia y fé la via que tan brillantment te comensada.

Altres fundan la perfecció de la fotografia en la heliocromia. Sostenen que fins la obtenció directe é immediata dels colors de la naturalesa nos podrá dir que la fotografia haji arribat al seu grau máxim de perfecció.

Los que tal dihuen y pensan ó 'ls cega la passió ó no han estudiat ab deteniment la teoria fundamental de la fotografia.

Se 'ns dirá que E. Becquerel va fixar los 7 colors primitius que presenta l'aspectre solar; que Niepce de Saint-Victor y Poitevin han obtingut probas heliocrómicas sobre paper; pero se 'ls pot contestar que cap dels tres obtingué l'imatje de un objecte que tingués altres colors que 'ls prismátichs, que cap ha pogut ensenyar los seus treballs a la claror del dia y finalment tots s'han trobat en que l'blanch, en fotografia, los ha dat negre y lo negre blanch.

Acabarem citant lo que digué un sabi al parlarli de aquest invent: No hi ha, digné, res que justifique las esperansas de fixar un dia las imatjes de la cambra negra conservant sas tintas naturals. Cap de las nocions adquiridas sobre las propietats y abituds de la llum encare no han revelat fos possible aquest fenómeno. Baix lo punt de vista teórich lo Daguerreotipo se compren molt be, puig se troba una sustancia que ab la llum passa de blanch a negre y de negre a blanch. Fins aquí no hi ha res que no siga ab armonia ab 'ls fets que l'óptica nos ensenya; pero de aixó a la impresió espontánea dels colors hi ha una inmensa distancia.

Se deu tenir present que 's tracta de trobar una

mateixa substància, que baix la débil acció química de la llum puga ser influïda de tal manera que cada raig lluminós, desigualment colorat l'fassi sofrir una modificació química particular, y á mes que aquesta modificació tinga per resultat donar altres compostos nous que integralment reproduïxin lo color propi de cada raig de llum que l'hagi ferit.

En aquets dos fets hi ha fenòmens tan contraris á las lleys de la òptica y la química que s'pot afirmar que aquest problema no te resolució possible.»

Novembre 1872.

HERIBERT MARIEZCURRENA.

LOS JOCHS FLORALS.

¿MEREIXEN REFORMARSE?

No ab lo propòsit de fer un treball complet agafem avuy la ploma, y si sols ab lo de indicar algunas ideas que sobre 'ls Jochs florals temps há tenim concebudas, ideas que jutjám profitosas y que desapassionadament exposarém, pera que l'opinió dels catalanistas de cor se n'apoderi y fassa d'ellas lo que mes convenient ne crega.

Catorze anys fá ja que 'ls Jochs Florals ne son establerts. Fill tant bon pensament de un esbart d'entussiasistas aymadors de las lletres y del esperit provincial, pot dirse que llur obra 'ls enlluerná y que á ella rendiren llurs lloables esforços y tota la volensa de llur cor. Molt es lo que feren, molt es lo que té que regoneixe 'ls eixa generació jovensana que ab ardit entussiasme ha seguit llurs gloriosas petjadas; molt es en fi lo que ha de agrahirlos l'idea provincialista de l'industrial poble catalá, que davant per davant de la fàbrica, hi ven lo temple de una literatura propia, genuina, no enmatllada á ningú y tal volta á punt de esser ben encaminada, pera atenye un digne terme.

Mes ¿vol dir aixó que l'idea que realisaren y que tan bons resultats ha pogut darne, sia intatxable, y á ulls cluchs dega acceptarse tal com avuy se troba? Vol dir aixó que sia perfecte? ¿Vol dir aixó que á ella no s'hi puga dur l'esperit reformista, si es que reformas pugan millorarla? No, al revés: creyém nosaltres que quan un objecte pot reformarse, es quan té robustesa suficient pera resistir lo cambi, y sols perque robusta considerám l'institució dels Jochs Florals, nos atrevím á esser missatgers d'esta idea que lluny d'alarmar á ningú, creyém será acceptada per tots, y fins per aquellas dignas personas que havent donat vida á la cosa tenen motius de mes pera durli aquella tendre afectuositat que arriba á ferli desitjar major grau d'esplendor y de ventura.

En l'any 1859, época de la fundació dels Jochs Florals, convenia demostrar que 'l catalá pot escriures: convenia fer veure al mon que 'ls ecos armoniosos de las liras d'Ausias March, Jaume Roig, Febrer y tants altres génis que á la civilisació d'aquella época s'avansaren, no havian mort ab ells: era necessari que després de quatre segles d'oblit vingués lo despertar: era indispensable que tornás á eixir lo sol etern, que s'havia post, y 'ls restauradors dels

Jochs Florals que saberen endevinar lo moment, com lo pajés endevina la sahó, llansaren lo crit de —*Patria, Fe y Amor*— ideas plenas de poesia, llavors de bona mena, pera que brotessen en l'inspiració dels trobadors, y traguessen lo fruyt riquíssim que dintre d'ellas s'enclouhía. Bè feren certament, restaurant ab los Jochs Florals, llur antich lema, com feren bè pel moment en limitar los premis, donantne un, per cada una d'aquestas ideas grans y nobles.

Mes en veritat sia dit; una vegada s'ha demostrat que en catalá pot escriure's, com ben demostrat queda; una vegada s'han recullit preuhadas flors y saborosos fruyts, com los que en los volums dels Jochs Florals s'hi ostentan; una vegada s'ha vist que 'l nostre poble té elements de sobras pera alsar lo monument de sa literatura, de una literatura completa, enciclopédica — si aixís nos es permés expressar l'idea, — mirall de son caràcter, y expressió de sas necessitats, creyém nosaltres que 'l camp en que déu conrearse tanta llavor es massa estret, ha de aixamplarse pera permetre tota la diversitat de treballs que á aquest objecte s'fan tant necessaris.

No volem dir ab aixó que 'ls Jochs Florals degan pendre l'iniciativa esclusivament d'aquesta tasca tant prolixa; mes si que la institució de que 'ns ocupám, sense moure's de son lloch, sense anarse'n de son objecte, déu relativament aixamplarse també, contribuhint al desenrotllament general ab la mida de las suas forsas y aportanthi tots sos elements.

¿Y farán los Jochs Florals, lo que nosaltres creyém necessari, mantenintse dintre dels limits actuals, raquitichs ja, per mes que al neixe l'institució fossen suficients? De cap manera.

Es impossible que 'ls Jochs Florals alcansen mes de lo que han donat fins are, ab la classificació de premis que tenen establerta. Fins avuy s'ha destinat una viola d'or y d'argent á la millor poesia religiosa, una englantina d'or á la millor poesia patriótica ab preferta essentne romans, y una flor natural á qualsevulla altra poesia que no pertanye als dos sobre-dits géneros. Y ¿que ha succehit? que lligant d'esta manera l'imaginació del poeta, subjectantla en la majoria dels premis á cantar un sentiment dat, y exposantla en lo premi restant á la múltiple competencia de poesias de tota mena, si alguna volta s'han produhit bonas inspiracions, moltes han sigut las vegadas que sols s'han fet naixe imitacions plenas de reminiscencias y de llochs comuns, faltas d'expontaneitat y de frescor, endebles reflectiments de millors obras, de que están plens los volums dels Jochs Florals, y que á n'algú tal volta hajan fet dir que nostre jove literatura ha arribat ja á sa decadencia, havent tingut la vida de un foch de fallas.

Mes en veritat eixa idea es equivocada. La literatura catalana es viva, y viará y creixerá y tindrà esplendorosa existencia, si tots nos interessám en no ferli recorre un círcul viciós. Si 'ls Jochs Florals miran d'evitar que no puga escriure's sino seguintne un patró donat, si rebujan la classificació estreta, mesquina, esclusiva y contraria á todas las reglas de la retórica, avuy establerta, en virtut de la qual no hi ha mes que poesias de patria, poesias de fé y

poesías d' amor, no duptém pas que lliure la imaginació del trobador, crearà y no imitarà, farà originals y no pas copias.

Avuy lo poeta que obta á la viola, per exemple, se veu precisat á tocarne un assumpto que cad' any se toca: lo mateix l' hi passa al qui la patria tracta de cantar: ja casi no quedan assumptos històrichs pera posar en forma de romans: ja es impossible fer una oda patriòtica que no tinga 'l mateix color, lo mateix sentit de las que fins ara han sigut fetas; y en quan al qui á la flor natural dirigeix sas miradas, no sens vacilar agafa la ploma, si es que no la deixa, al considerar que sols á una casualitat pot deure l' éxit, que depén casi sempre de las prefertas del Consistori per determinat género, tota vegada que no hi ha lley, ni pot serhi, sens caure també en un esclussivisme als dels altres premis consemblant, que fixi quinas composicions han de ser las escullidas, entre las que cantantne diversitat de sentiments, impressions y objectes pujan tenir un mérit, impossible de esser posat en mútua relació.

De tot aixó'n ressurte un altre inconvenient notable que sobrix á primer cop d' ull, y es lo desnivellament que resulta en lo nombre de las composicions que obtan als tres premis. Casi sempre 's véu que mentres las dos terceras parts de las presentadas tiran á la flor natural, la tercera part restant se parteix entre 'ls altres premis, lo qual fa que haventhi sols un premi pera moltes y molts premis pera pocas, algunas de las primeras queden desatesas, y algunas de las segonas, á voltas premiadas sens' esser cosa que 'n sian del tot dignes, sobre tot si 'l Consistori de Mantenedors, créu que no s' han de deixar vuyts en lo volúm, cumplintne per altra part rigurosament lo que diu lo cartell, quan estableix que 's donará 'l premi á la millor composició que 's presenti á concurs, es á dir: á la millor relativament considerada, que altre interpretació no pot donars'hi.

Ab tot quant anteriorment exposat deixám, no volém pas dir que 'ls Jochs Florals hajan d' esborrar de llur sagell lo gloriós lema de —Pàtria, Fé y Amor— que avuy ostenta: lluny de nosaltres aytal idea. Si la Pàtria, la Fé y l' Amor no fossen com creyém que son tres fonts de vera poesia, fins per lo que 's deu á una tradició honrada creuriam nosaltres que deuria lo lema que forman conservar-se en nostre escut. Mes d'aixó á classificar las composicions poéticas —com los antichs sembla que ho feyan— en poesías de pátria, poesías de fé y poesías d' amor —hi vá una notable diferencia que nosaltres amants del progrés retòrich y lògich no podém deixar de distingir.

¿Quin camí donchs déu seguir-se pera allunyar los inconvenients que de l' actual classificació resultan? Es molt senzill. Classifiquense per géneros, no per assumptos. Dónes un premi á la millor oda, un' altre al millor romans, un' altre á la millor llegenda, á la millor sátira, á la millor composició didáctica, á la millor poesia popular: no se n' escatimen tampoch á las composicions fetas al us que modernament s' istila y que no caben dintre de las classificacions clásicas: no 's deixe corda de la lira desatesa, dónguis

á l' inspiració espay ample, pur y seré: fássas que hi haja abundansa de premis, per obtindre abundansa de composicions: desllígues la pensa del poeta no fixantli assumpto á fi de que puga crear lliurement y haurán eixit los Jochs Florals del estret círcul vi-ciós en que avuy se troban.

¿Qué hi fa que molts anys quedessen molts de tants diversos premis sense donarse? ¿Qué potser no sortirian mes de tres poesías distingidas, com avuy succeheix? ¿Qué potser las que sortissen, lliure 'l poeta pera concebir-las, no serian mes originals, mes inspiradas y mil voltas mes espontáneas?

Nosaltres creyem que lo que 's fa, 's farà sempre en l' altre cas; mes que de seguir-se 'l mateix camí que fins are, tal volta un defalliment, una tisis ó una niigransa acaben ab los Jochs Florals, que tant de bé están cridats á produhir.

Complint lo que prometérem en nostres treballs bibliogràfichs sobre 'ls darrers volums dels Jochs Florals, hem escrit las presents ratllas, guiats sols per l' amor que professám á la causa de nostra renaxensa literaria. No hém fet mes que exposar l' idea general, puig mentres no tinguém la bona fortuna de véurela afilada per altrás personas mes competents, y mes expertas que nosaltres, considerém inoportú entrar en detalls particulars, que á res conduhirian, de no tenir lo crit de nostre bon zel, resposta favorable. Si algun dia arribessem á ser objecte de una honra consemblant, procurariam, avants que tot, que 'ls lectors de LA RENAXENSA, coneguéssen lo secundari del pensament.

J. ROCA Y ROCA.

TEMPTACIÓ.

Negra y espessa boyra que á glops á glops venia
formant cortina aubaga (era al bell mig del dia),
tapat havia 'l sol.

De veure no mes fosca mon cor glaçat restava,
mes, si fugir volia, per tot ensopegava.
«¿Hont sò? Qu' es lo que 'm pasa?» diguí mirant tot vol.

Folla claror llavoras per tot arreu va neixe,
claror adormidora que poch á poch va creixe,
y no vegí res mes
que una molt rica taula de plats esquisits plena,
fruytas de tots los climas, richs vins de tota mena.
Una veu manyagosa va dir: «Assentat, ves.»

Los ulls se me n' hi anavan, lo cor se m' hi fonia,
mes una má secreta trucá á la pensa mia,
fentme dir tot seguit:

«¡Oh! los menjars que miro lo cos be prou nodreixen,
los vins escalf li donan, mes l' ánima afluqueixen....
No, no!» Y altre vegada vingué la fosca nit.

Per graus torná á aclarirse, torná la llum estranya;
dintre de fort alcássar al cim de una montanya
me vaig trobar ficat

en una rica sala: tresor hi havia á pilas,
un ceptre, una corona, y, abaix al pla, las vilas
ab sos palaus semblavan gegants apilotats.

Un' altra veu va ohirse: «Es teu tot assó, mira,
si vols, en aquets pobles costums y lleys capgira,
sos fills són tots esclaus.»

Altra punyida forta sentí dintre ma testa.
«Val mes l' amor dels homes, vaig dir ab veu feresta,
que totas las coronas, los ceptres y palaus.»

Mos ulls parpallejavan, y no trigá pas gayre
que varen aclucarsem. Encisadora flayre
aquell àmbit omplí;
en un llit vaig trobar-me fet de clavells y rosas
y enrotllat d' una pila de donas molt hermosas
que ayrosament dansavan aixís que 'm despertí.

L' una de cabells rossos, l' altra de negres trenas;
ab roba subtilíssima vestida l' una apenas,
ab roba transparent;
un' altra de sas formas mostrava las bellas;
unas á mi venian d' amor totas encesas,
las altres me miravan ab tendre llanguiment.

Jo no 'm podia moure del llit, talment semblava
que un clau brusant de ferro pel cor allí 'm fermava,
y, prè d' un dolor greu,
ans que morir ó caurer, m' aixeco fugint d' ellas,
cloch los ulls, desseguida me tapo las orellas,
y ellas corrent en l' ayre, volant darrera meu.

Ab veu encisadora n' aixecan dolsas trobas,
m' abrassan fort, me besan, m' estiran per las robas.....
Sentim lo cop al front.

«Oh feras verinosas, dins del Infern nodridas,
serenas temptadoras, bellas malehidas!
¿Com Dèu no vos acaba? com Dèu no vos confon?»

Quan deya assó, la terra de cop va esbadallarse,
drachs y serpents las fembras llavors varen tornar-se.
Espahordit sentim.

Mes tot va desvaneixers; las feras afamadas
d' aquella boyra negra van ser embolicadas,
foragitant sa rabia, caygueren al abim.

Torní la llum á veure com Dèu l' havia feta,
lo sol en sa agonía al cim d' una costeta
feya una creu brillar.

Corro per arribarhi avans no passe l' hora....
Ja hi sòl Quan abrassava la fusta redemptora
lo sol apagat era. Lo dia va finir.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

LO MONASTIR DE LAS MEDAS. (*)

Publicat en las pàgines d' esta revista, fou la primera vegada que donarem á coneixe un document, curiós pel seu estil é important á nostre entendre per la noticia històrica que contenia sobre la fundació de un monastir, fins ara desconegut en la costa del Empurdà y en las illas de las Medas: si greu nos sabia llavors no poder aclarir definitivament aquelles noticias, avuy tenint mes extens lo cercle de nostres investigacions, per comunicar alguns documents inédits altra volta prenem la ploma; així, si podem dirho, per aluvió han de formarse molts punts de la historia, y mes que mes en nostra Catalunya en que may es infundada l' esperansa d' un nou descobriment entre la gran riquesa que en sos arxius resta escondida.

Després de la data d' aquell document, 1413, en que s' projectá sa fundació per la viuda del rey Mar-

(*) Vejas lo número 3 de LA RENAXENSA d' enguany.

ti, na Margarida de Prades, lo monastir quen's ocupa no sabiam constás en escripturas ni si en alguna obra se n' feya referencia (1) y fou del cas, pensar ab la miseria y soletat que n' aquella reyna acoraren com á destorb pera que son religiós propòsit pogués realisar-se: mes de tot cor debem agrahir á un de nostres amichs qui ventatjosament se distingeix en estos estudis lo haver descoberts uns documents pels que podem assegurar la existencia mes posterior y tenir curiosos antecedents del monastir de Sta. Maria de las Medas.

Existeix un procés (2) original del any 1438 en lo que figuran com executor y sub-executor lo prior del convent de Ullá y Miquel Lopis batxiller en dret y beneficiat de la Seu de esta ciutat, contra l' bisbe de Girona y tracta de la incorporació al convent de las Medas, de certs beneficis que en la capella del castell de Belcayre existian, com clarament se n' parla en la escriptura de fundació que tenim publicada. Fou presentat al legat del papa per Jaume de Casanova, cavaller de Uclés ó de l' espasa, orde militar ahont aquell priorat, com en lo primer folio s' explica, incorporat s' havia.

«Carentes nobis per honorabilem Jacobum de Casanova militem sancti Jacobi de Uclesio sive de spata »preceptorem monasterii sancti Angeli de les Medes diocesis Gerundensis olim prioratus ordinis dominici sepulchri Jherosolomitani nunc vero preceptoris sive comandat..... per posesionem dicti monasterii et prioratus á dicto ordine sancti dominici sepulchri et unionem at incorporationem ordine militie sancti Jacobi de Uclesio »sive de spata per dicto factas per reverendissimum in christo patrem et dominum dominii dominicum miseratione divina et sanctorum Johannis et pauli presbiterum cardinalem et administratorem perpetuum ecclesie Ilerdensis Judicem et commissarium ad specialiter deputato per Reverendum in christo patrem et dominum dominicii Petrum et sancti Stephani in celio »monte presbiterum cardinalem de fusio vulgariter nuncupatum olim sedis apostolice legatum a laterem in Regno Aragonum et omnibus alys partibus insulis »civitatis terris et locis serenissimo principi domino Alfonso Aragonum Regi subiectis pro ut constat per »eius sententiam sub predictis suppressione et unione »ac incorporatione latam et fulminatam in civitate Ilerdense anno anativitate domini M° CCCC° tricesimo »tercio in dicione undecima die vero Jovis e hora quarta post meridiem intitulata XXIII mensis July pontificatus sanctissimi in christo patris et domini nostri domini Eugeni divina providencia pape quarti anno »tercio etc.....

Lo primer document que transcriu es la incorporació feu lo cardenal del papa Martí V, Aleman Ademar, de aquells beneficis de Belcayre llavors que

(1) Ab tot no trigàrem á coneixe una orde del rey Ferrando á n' Andreu Pons de Torruella de Mongri manant entregas las illas al convent que debia fabricarshi. «Dicimus et mandamus quod dicta Turri et alia que ibidem ex concessione Regia teneatis priori fratribus que dicti monasterii seu cui voluit loco sui redeatis et liberetis totaliter omnia conditione cessare Data Barchinone IX die martii anno anativitate domini M° CCCC° XIII Rex Ferdinandus

ARXIU de la corona d'Aragó. Gratiarum. 2. Ferdinandus I.

(2) En la col·lecció diplomática del sobre aludit n' Andreu Balaguer.

per reduhir á obediencia á Pere de Luna, (1), vingué á Espanya congregantse ab gran número de prelats en la ciutat de Lleyda. Figuran en son comensament l'abat de Sta. Maria de Rosas, io prior del convent d'Ullá, Andreu Bertran canonge de Valencia y després diu.

«Dilectorum nobis in christo consiliariorum civitatis Barchinone insinuatione deductum ad noticiam nostram quod olim illustrissima domina Margarita Regina Aragonum fervore devotionis accensu quem ad....(2)..... sancti sepulcri dominici Jherosolomitani ordinis sancti sepulcri gerebat ad Dei laudem et in honorem ac sub vocabulo assumptione..... beate Marie virginis sancti angeli unum monasterium cum..... campanali campanis cimiterio et alys domibus necessum officinis per usio et habitatione Tresdecim personarum videlicet unum..... prioris qui caput ipsius monasterii existet et duodecim fratrum sepulcri dominici et ordinis predictorum in insula maris insula de les medes nuncupata Gerundensis diocesis de bonis suis propriis fundare et edificare proponens á Petro de Luna tunc benedicto XIII in sua obedientia nuncupato construendi et edificandi ipsum monasterium sibi licentiam concedi ne nonnulla beneficia simplitia ecclesiastica in ecclesia sive capella sive prioratus castri de bellicadro dicte diocesis instituta que sine cura sunt et ad presentationem Regis Aragonum protempore existentis pertinent ac etiam capellam beate Marie de mari nuncupatam dicte diocesis in heremo constructam que ad abbatem monasterii beate Marie de Amerio ordinis sancti benedicti eiusdem diocesis pertinent et etiam Monasterium monialium beate Marie ordinis sancti benedicto predictae diocesis in quo ut asserabatur una..... monasterii abbatisa tunc degebat et quorum fructus redditus et perventus centum et septuaginta... monete que in illis partibus currentis ut asserabatur non..... debant cum illa per cessum vel decesum beneficiatorum capellam Abbatisse predictorum vocate contigerit dum modo dicti patroni fratrum capellarum ad id assensus accederit incorporanda amietenda et perpetuo unienda dicto monasterio de les medes etc....

Y mes avall es notable lo que diu.....

«Cum autem sicut eadem petitio subumgebat jam in dicto loco de les medes dredictum monasterium cotidie per manus christi fidelium edificetur etc....

Y fineix lo document...

«Date Barchinone Kalendas febroarii anno anativitate domini Millesimo Quadringentesimo decimonono pontificatus sanctissimi domini nostri domini Martini divina providencia pape V anno secundo.

Dos anys mes tart quedaren vacants los dos beneficis de la dita capella de Belcayre lo un per mort de Ramon Parera y per mort l'altre de Bernat Sant Pere preberes; donantse ab tal motiu y á instancia de fray Joan Gerónim prior de las Medas, una sentència de incorporació per lo legat apostólich.

«Nos igitur Petrus prior executor profatus volens tamque verus obedientia salvis mandatum dicti domini etc....

(1) Benet XIII á qui doná mätzinas estant en Saragossa segons esplica l'autor dels Anales de Aragon, tom. III, fol. 134. Arriba á Barcelona l'any 1418 congregant á Lleyda los prelats de aquestos regnes

Feliu, tom. II, pag. 432.

(2) Desgraciadament en esta part la escriptura está malmesa,

Y per lo que es entretinguda y massa extensa nos estalviarem de copiarla posant sols l'acabament.

«Datum et actum in loco nostro de Cavanellis in domo habitationis nostre die Jovis que erat decima septima Aprilis anno anativitate domini Millesimo Quadringentesimo vicesimo primo presentibus ad hec vocatis per testibus discreto Petro de galierio sacrista ecclesie de Cavanellis et Guillermo folch de Vulpiliaco Gerundensis diocesis Ego X o Johannes poney habitator de corcianó autoritate Regia notarius publicus per totam terram et dominationem illustrissimi domini Regis Aragonum etc....

Com un recort se parla després de la escriptura de fundació ja coneguda, del rey Ferrando en 1413, y per fi vé lo requeriment al bisbe de Girona manant posar dintre lo termini improrrogable de sis dias, apres que li sia notificat, en real y corporal posesió d'aquell priorat ab tots sos drets y pertencencias al preceptor ó comendador del convent de las Medas Joan de Casanova: termenant d'aytal manera:

«Datum et actum est hoc Barchinone vicesima nona die mensis Aprilis anno anativitate domini Millesimo Quadringentesimo Tricesimo octavo presentibus venerabilis Bernardo Guillermo saburgada serenissimorum dominorum Regis et Reginie secretario bernardo au der et bartholomeo Colmina notariis civibus Barchinone per testibus ad promissi vocatis specialiter et assumptis et etc. Ego michael lopis subexecutor profatus presente vidi et manu propria me subscripsi.»

Tals son, extre's del mencionat procés y transcrits sols en la part que interessarnos podia, los documents que avuy per avuy nos parlan sobre la fundació d'aquell monastir tan desconegut en la historia catalana; de ells se després era ja arreglat ab campanar, campanas, cementiri y demés habitacions per la estada d'un prior y tretze frares, y encara lo bon zel posat en sa construcció, ab tot, considerám efímera sa existencia ja que no massa temps despres, dins del mateix sigle, fan sospitar si estava enderrocat uns documents que enllestits tenim pera publicar-se.

J. PELLA Y FORGAS.

(S'continuará.)

RONDALLAS VULGARS.

EN PERE LLEUGER.

I.

Miren si ho era, que no hi havia cavall que tingués mes cama; mireu si ho era, que hi ha qui diu qu' havia arribat á aconseguir una llebra, al fort de la correguda.

Mes si era lleuger de camas, ho era també de seny, y tal lleugeresa 'l feu entrar al camí de la maldat, d'hont sòls n'exí á estonas per' endinzarshi més y més.

Alló tan sabut «de l'ou al sou,—del sou al bou,—del bou á la forca» no estranyaria que fos adagi tret de considerar la vida d'En Pere Lleuger. Perqu' ell, de petit, no era dolent, pero era entramaliat y, refiantse de las camas, podia cometre impunement

faltas—ja que no delictes—que 'ls xicots dexan de cometre per pòr de càstich més que per bondat de consciència, ó, còm diria un moralista, per pòr de *contrició* més aviat que per por de *trició*.

Anem al cas, noys y noyas: no friseu més.

II.

En Pere lleuger es un bordegàs fet: té de vint á vint y cinch anys y 's troba mosso d' una rica casa de pagés.

Un dia qu' está estellant llenya se li desperta l' ambició y, despres de cavilar ab la forsa qu' ella dona á l' enteniment mesquí, crida á son amo:

—Nostr' amo,—li diu—feume 'l pler de posar las mans á aqueixa esquerdá d' estella, que jo vaig á buscar los tascons qu' ara no tinch..... afanyeuvos.

L' amo, qu' era mes sonso qu' un calápat, sens calcular poch ni molt, posa las mans plegadas, á tall de falca ó tascó, hont li diu En Pere. Aquest puja á la casa y diu á la mestressa:

—Mestressa, doneume tot seguit, seguit los diners del vostr' home; donéumels tots.

La mestressa estranyada, pasmada de la demanda, preguntá á 'N Pere.

—Hont es ell?

—Allí-en-llá de l' era.

Surt la dona á la finestra y...

—¿Qué dius? ¿Los hi donarè tots?—crida al seu home.

—Sí, sí, afanyat;—respon lo marit, que sent que las mans comensan á apimárseli.

Cumpleix la mestressa y En Pere, trionfant, te la desvergonya de dir al pacient, tot ensenyantli la bossa á ran dels seus ulls y fentla sorollar:

—Tots, tots me 'ls ha donat.

Y arrenca una correguda que sembla una volada.

III.

Poden vosaltres matexos considerar los crits y renechs del pobr' amo al véures víctima de mans y de botxaca. Pero si fossiu grans, noys y noyas, y haguessiu estudiat llatí, us diria qu' aquí hi vè molt bè 'l «*similia similibus curantur*» ja que 'l dolor per la pèrdua dels interessos curàs lo dolor de las mans al burlat amo, quals renechs consistian en *fetras, curulls* y altres pecats venials.—Ara us diré sòls qu' un bon musich, que tornava de festa major, tragué al pobre diable de pena, merexent una beguda de ca l' ample,—ó beguda de musich, que vé á esser lo mateix,—per son caritatiu comportament. Que arrivá altre mosso de la casa; que muntá l' euga y aná en persecució d' En Pere Lleuger, caiguentli 'l barret de palla á la primera pujada: tal fou la branzida de la correguda!

IV

Mentre l' honrat mosso perseguía al criminal, aquest havia arribat á un poblet situat vora 'l Ter.

Entrá á la botiga del revenedor de fils y betas, pe-xataire y carnicer, y comprá una tripada de moltó. Se la ficá amagadament sòta la faxa y arrivá al marge del riu hont unas donas rentavan roba blanca y escatavan peix.

—Bona tarde, bonas donas,—digué 'N Pere.

—Bona tarde, minyó;—respongueren ellas.

—¿Voleu ferme 'l pler de jequirme 'l ganivet?

—¿Qué 'n vols fer?

—Dexéumel y ja ho veureu.

Cumpliren las donas, no sospitant res de mal, y En Pere 's ventá ganivetada al ventre.

Podeu pensar l' «¡ay Jesús!» qu' eczalarian aquellás pobras donas; mes quan, després d' observar la calma ab que 's *treya las tripas* lo minyó—que ja 's cuydá de lliensarlas per aquí-en-enllá, corrent avall del riu,—y rebudas las «grans mercés», observaren l' incomparable lleugeresa ab qu' ell reprimia sa martxa, quedaren alegrement meravelladas y rumiaren la manera millor de contar á tothom, y especialment al senyor Rector, qu' havian vist un broxot.

V

Al cap de llarga estona arrivá al mateix endret lo perseguidor d' En Pere Lleuger, y, acostantse á las donas las hi demaná si havian vist un bordegàs de las senyas qu' ell va dir á segnimient.

Las donas respongueren que sí, contant la feta ab tots los pels y senyals que saben ferho las donas.

—Sí?—feu lo mosso.—Donchs.... dexaume 'l mateix gavinet.

Accediren ellas, disposantse á presenciar altra bruxeria, mes, com ja us podeu pensar, lo que presencien fou la ferida mortal d' un home, á qui hagueren de pujar y lligar damunt de l' euga y ferlo aconduhir, després de la primera cura, á la casa d' hont havia vingut.

VI

En Pere Lleuger, correguent á tort y á través, y posant llargas horas de camí entre 'l seu cos y la casa del qu' havia estat fins llavors son amo, arrivá á una masía y com tenia ell cara de bon minyó, y 's fingí una historia digna de compassió, ademés del nom, li donaren aculliment per la nit y després se 'l quedaren per mosso.

La policia en aquell temps anava com Deu era servit, si es que n' hi havia, y per tal no heu d' estranyar que 'N Pere no fos hagut, y que pogués anar tirant, conquerintse ab sa exemplar conducta, ab compliment dels seus debers estremadament virtuós, l' estima y fins la consideració dels nous amos.

Com de fet: us dich qu' estos no tenian pron llengua per celebrar al mosso, y li deyan *lo llest* per honrós sobrenom.

Emperó l' arbre fet que 's tors difficilissimament s' adressa.

VII

Vingué una fira y l' amo resolgué anar á vendrehí la porcada.

—Mira, noy:—digué á 'N Pere—tu irás per la carretera y jo passaré pel dret, ab axó demá mateix pots sortir de bon matí y ja 'ns trovarem á la vila demá passat.—Si trobas comprador pèl camí no venquis 'ls porchs á menys de tres doblas de quatre cada un, perque ja veus que las valen.

—Molt be nostr' amo;—respongué 'l llest.

Empresa l' endemá la ruta, trobá pel camí molta gent y entr' altra uns negociants.

—Noy, ¿que no podriam fer fira sens arribar á la vila.

—Prou, prou!

—¿A quant te 'ls vendrias 'ls porchs?

—A tres doblas de quatre cada un.

—Bah! no irías tu á Roma per la penitencia.

En Pere anà fent camí y trobá uns altres negociants. Las matexas preguntas y las mateixas respostas, si fa no fa.

Per fi 'n trobá uns altres, y, despres de regatejar li digueren:

—Res: si 'n vols duas doblas de quatre y mitja de cada cap quedan per nosaltres.

En Pere tingué lo darrer dupte, l' últim remordiment anticipat de lo que havia resolt y anava á fer, y

—Son vostres;—digué á la fi,—peró ab una condició.

—Digas.

—Que m' heu de jequir la truja, y m' heu de deixar esquar als porchs.

—Quédatela y esquáls.

Lo desventurat Pere, dextat de la ma de Deu, cobrá 'ls diners y 's quedá la truja y las quas dels bacons.

Seguí camí avall, y, al cap de algunas horas, quan trobá 'l camí cobert d' una espessa capa de fanch de resultas de las plogudas d' alguns dias avans, hi va amagá la truja é hi va plantar las quas dels porchs venuts. Axó fet, s' amarrá á la de la truja y 's posá á cridar ab gran crit.

—¡Ajudeume, ajudeume, que 'ls porchs se me 'n van á l' infern!... Ajudeume! veniu, veniu tots!..

Anáren comparaguent moltes personas y cada una, arrapantse á la qua que veyá, tirava y queya assentada. Sols la truja se salvá gracias á no haver mort afogada.

—Ay!...—esclamá En Pere—ja ho heu vist.... Pobre de mí! L' amo no 'm voldrá creure.... ¡Cóm ho faré? ¡Cóm ho diré?

Tots nosaltres justificarem la feta;—digué 'l més saberut dels embrutats circumstants.

VIII.

Axis fou: tots testificaren de paraula y ab eczemple la desgracia del minyó, mes l' amo, qu' era més de la centuria que venia que de la que se n' anava, passá á consultar lo cas á un jóve advocat; aquest li digué que fes agafar al mosso; l' agafaren, lo registraren de cap á peus; li trobaren las doblas, prenguerenli declaracions; s' enviaren requisitorias, y En Pere Lleuger pagá ab la forca sas lleugeresas de camas y de seny.

Mentre li dugueren feu enternir á tothom al aconsellar als noys y noyas que prenguessin eczemple d' ell y.... no us dich lo que digué perque ja he escritas totas las planas que m' havia proposat.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

BALADAS.

La Violeta y l' Abella.

La violeta hermosa y delicada s' amagava vergonyosa entre las fullas de las matas que l' afalaga-

van dolsament. L' abella, tant atrevida com inquieta, la rodejava, mirantla ab maliciosa rialla. Los aucells rellavan, lo ventitjol festejava, la font corria tranquilament, pensant tots parlar d' amor á la violeta amagadeta entre las matas, y no gosavan.

L' abella li digué, bastant malagradosa. «¿Qué 'n treus, tonta, d' amagarte d' aquesta manera? Axis no ets útil á ningú. Miram á mí: jo escallo 'l néctar de las flors que 'm planhen y l' oferesch als homens. Jo tinch mes habilitat que tú.» 'ls aucells y 'l ventitjol y la font s' extremiren ab repugnancia, y fugian murmurant disgustats.

La violeta li responia, tota sentida, pero ab gran dolsesa;—«No t' ho nego pas; mes tu prens tas essencias de las pobres flors, y jo no las robo á ningú. Jo oferesch al cor lo qu' es meu, y tu oferesch al paladar lo dels altres.»—Los aucells y 'l ventitjol y la font sonrigueren ab goig, brindantli las mes dolsas amoretas.

Y l' abella, tota sentida, omplint de veneno son fibló, aná á clavarlo, plena de rabia, á la primera planta que trobá, qu' era 'l pobre violer.

La violeta moria á causa de l' abella. També 'ls aucells y 'l ventitjol y la font ploravan sa mort ignocenta.

Los dos Sónnis.

Quant Deu decretá la terrible sentencia pera castigar la falta dels primers pares, los angelets del cel, com dolsas estrelles que tremolan en una nit serena d' iver, ploravan innocentment allá en las regions eternas. Los uns s' abressavan ab los altres pera confóndrer y manifestar son sentiment.

—No ploren—los hi deya 'l Senyor—no dexaré pas abandonats als fills de ma alenada. Si las desgracias que he desencadenat pera castigarlos, poden fer torsar son cap fins á terra, jo os hi enviaré á vosaltres, cors d' espumas celestials; á vosaltres que, habitant mágicament pels ayres que omplirén d' armonias y llums y bellasas divinas, los hi foréu alzar lo pensament al cel.—

Y trassá son destino á l' amor, y á altres génits.

Y despres, dirigintse als dos que tenia mes á prop, los hi digué—Tu serás lo Sónni, y tu serás la Mort; l' un lo Sónni de la vida, l' altre 'l Sónni de l' eternitat.—

Y l' un, lo de la vida, sonrigué satisfet; mentres l' altre, 'l de la eternitat, arrencá un plor mes amarch y sentit que 'l d' avants.

—¿Per qué ploras, angelet meu?—li preguntá 'l Criador.

—¡Oh! á mon germá—respongué, mitx gemegant, lo tendre génit,—los homes lo benehirán á totas horas ab mostrás d' alegría perque sembrará de flors son espay; y á mí 'm malehirán perque 'ls arrencaré dels brassos de sos estimats y dels plahers del mon.

—Si; 't malehirán; com malehirán al vent que s' emporti la llavor á altres terras mes fecundas, perque son egoistas: mes ¿qué se li endona al vent dels murmullos dels homens con tal de que trobi agraument en la planta que, havent nascut d' aquella llavor ufana y deliciosa, s' gronxará satisfeta al véure'l, tot cantantli ab la lira de sas fullas l' expressió de sos sentiments agradosos? Si no't benehexen los homens en lo mon, bé prou que 't benehirán en l' eternitat. ¡Qué es un gra d' arena comparat ab tota la platge!—

Y 'l génit sonrigué ab rialla d' esperansa. Y 'l cel va extremirse dolsament, y tot s' omplí de goig y d' armonias.

Calella 29 novembre de 1872.

FELIP DE SALETA.

LO CERCLE LITERARI DE VICH.

Vich, 3 Desembre de 1872.

Encare que nostra ciutat de Vich no hage sigut may afavorida en les diferents divisions gubernamentals, com altres poblacions que no la guanyan en importancia, aprofitantse no obstant dels variats elements de vida que cada jorn brotan de son si, los ha desenrotllat en quantes manifestacions li ha sigut possible, tenint ab tot y aixó la desgracia de ser bescantada com una de les que segueixen, com qui diu á remar lo espurnejant y revent carro de la moderna civilisació. No he pres la ploma pera esténdrem en un llarch article sobre les institucions de tota classe, que fundades de temps, han pres peu y ufana en ella, solzament vull anotar de passada, algunes no mes, les que pertanyen á un determinat ram que sens dupte es lo que te mes afectats entre ls llegendors de aquest períodich.

Comensavan tot just los primers anys del present segle, quan l'insigne Gallissá, lo sant Agustí dels italians, l'escullit per Napoleón com á director de sa immensa, esmagnada biblioteca de París, guanyava per oposicions, ahont debían concórrer notabilitats europees, la célebre del dach de Ferrara, que habia de ser l'ineestimable present que feya lo sabi jesuít a sos compatricis, constituint ab ella lo ferm de la biblioteca episcopal. A pesar de que no pogueren arribar, per una fatal desgracia, mes de la meytat dels llibres de que's componia conta avuy lo respectable nombre de 30000 volums, y á molt mes pujaria si no se hagués hagut de rellar de sos propis recursos, pus era tant poch lo que del Govern podia alcansar, que no passava de una mesquina.

Algunes persones amigues de antigualles habian mantingut la afició que, per ser desatesa de tota superior esfera, tenia de circumscriur-se á la individual activitat, no trovant medi pera fer veurer les troves que constituíen sos tresors, ni pera desenterrar dels racons ahont olvidades se amagavan preuñades joyes que devian donar alta ideya del avansament de les passades generacions que'ns infiltraren la sava regeneradora que ha de deixar sa forma al esdevenidor. La esposició retrospectiva, celebrada en Barcelona, fou lo móvil que enpengué á seguir tant bon exemple, y en aquella ocasió tingué Vich la gloria de ser la segona ciutat de Espanya, ahont se pogueren contemplar les sagrades despulles del temps vell. Quatre amples corredors de un claustre, que recorda les orientals llegendes y unadotzena mes de sales se vegeren cobertes de objectes, casi tots de la terra, pertanyents als passats segles, sens que cap d'ells hagués brillat en la esposició de la capital. Lo bon resultat de la empresa encoratjá de tal manera als incansables anticuaris que la promogueren que, designat lo lloch ahont devian reservarse eixos fonedissos testimonis dels travalls de nostres avis, no se esperava mes que'l dia de termenar los comensats armaris, obra de un distingit artista catalá, pera obrir les portes del sagrari del avior, lo cobetjat museu de antiguitats. Mes si la tempesta no vingué del Gorch negre com solen les que tapan lo sol de nostre plana ja sortí de les escumetes aygues de Cadis y arribá aquí ab prou forsa, pera que la pedrega la fes aixaplugar als que ab ses feynes anaven reconstruint lo monument, destinat á llegar als veniders los usatges de les fugides generacions. Si apres la nuvolada ha de aclarirse altre voltr'el cel, altre volta també tornarán los infatigables trevalladors á bastir sa comensada torre, sens que'l glas de l'indiferencia l'estove, valentme de una galana expressió de mon amich, en Francesch Masferrer, en una de ses mes valentes poesies.

Les representacions escéniques que vergonyoses se amagaven en los claustres dels caputxins ó desinvoltes se mostraven al mitj de plassa, lograren á principis de la centuria desenrotllarse ab mes formalitat en un lloch apropiat, que mes tart fou renovellat ab conciencia, pera ser al fi abandonat per un altre, digne baix tots conceptes de albergar com á temple del art les figures de Shakhespeare, Calderon y Corneille que degudes á pinzells vigilants son un de sos millors ornaments. Y es precis ferse carrech que, com tot lo demás que demostra la poderosa llavor de vida de nostra ciutat se edificá tant bonich teatre sense subvenció de cap

naturalesa y sols ab lo desprendiment de la entusiasmada majoria dels ciutadans. Digne de cridar la atenció es que, ab sols dos anys de vida se han estrenat en ses taules unes set produccions, totes catalanes, algunes en tres actes, originals de montayans ingenis, si no es una del afamat Pitarra no representada en lloch mes.

Ab tot aixó y altres empreses que callo dignes de tota llohansa, mes conegudes de lo que permet la vigatana modestia que, enemiga de la fressa tal converteix eixa virtut en falta; remembrant los fruyts de la associació, tant estesa avuy dia, se ajuntaren uns quants afectats á les lletres pera fundar un cercle que ab son paternal mantell debia donar abrich al primers cántichs del naixent *Esbart*. Lo viu recort de la colosal figura de'n Balmes los entusiastes himnes de'n Ribot y Fontseré, les aisladades esparses del malaguanyat Oms y la robusta y vibrant poesia catalana d'en Camprodon que mes de quatre vogades habia ressonat en les sales del cercle, deixaren prou espurnes pera encéndrer en una munió de cors sensibles la flama, que sempre mes ha cremat en l'altar de la ciencia y que vulga Deu no se apague may mes, fins que's barrega ab la que ha de purificar lo mon, lo dia en que se aturi'l rellotge del temps, pera comensar l'eternitat. Altres noms insignes podria afegir als de eixos compatricis que han vingut ab sa fama á alterar la inocenta tranquil·litat del nin, omplint son magi defantasma y son cor de falagueres il·lusions. Dotze anys ha que la juventut ausetana ha vist naixer eixa cretallina font, ahont apagar la set que abrusa á tota ánima, que gelosa de la ciencia vol arrencar á la naturalesa los secrets de ses desconegudes maravelles; y á son fecundisant regaló ha vist brotar y creixer los campions que en afamates lluytes han conquerit lloers, que han omplert de flayre nostra plana.

Lo dia 16 del passat Novembre, mes d' un centenar de persones de lo mes triat de la població omplia la sala de sessions del Cercle literari, en celebració de la subertura de la casa que se estrenava. La vida de la societat habia comensat tant animosa com modesta, y just era que la blanca vesta de ses parets, símbol de sa infancia fos cambiada, sino per luxosos domassos per ornaments dignes de les ares de una deesa. Seguint la molta gent que per ses sales passejá podrem donarhi una ullada, pera fenshe compte de lo que's. La de sessions forraa un cuadrilatre de elevada altura, corresponent per complet á sa capacitat, de unes 150 persones. Un rich floró penjá del sostre que acaba ab una cornisa, voltada de un fris acertadament pintat, guardant perfecta armonia ab les parets cubertes de daurat paper en qual fons brillan les dos portes de cada costat, filrades de vermell panyo, enribetab ab abundó de bordonets d'or que forman elegantissims dibuixos. En un cap, col·locat sobre dos grades encatifades, un cortinatge-dosser de vellut deixa ressaltar una tela rodejada de un riquíssim march, ahont se destaca l'imatge del estrenuo Balmes, obra y present del distingit artista barceloní, en Manel Amell. Quatre palmatories del mateix nombre d'ellums derraman una trencada claror que atravessa elegantíssimes bombes de ambar, donant un tint mes majestuós al conjunt. Auberta una de dites portes apareix en primer terme la Biblioteca, veyentse mes lluny lo saló de lectura de periódichs y acabantse ab l'arxiu que te al costat la secretaria. Paralela á les tres primeres pessas nomenades, corre una galeria que dona al jardí, no aparellat encara. Si alguna cosa hi ha notable entre lo citat es la Biblioteca, de un efecte que sorprenent agradablement. La forma de un proporcionat octogan, realzada per la distribució de librerías y aubertures, alternativa y exactament col·locades, li donan un ayre de novetat no comú. Les mampares que donan pas á la sala de sessions y á la de lectura en lo sentit de sa llargaria corresponen á las ja descrites de la pesa immediata, encare que ab diferent dibuix, essent les altres dos distintes y corresponents á les foranes de la galeria. Les sis librerías, simétricament interposades, del estil puríssim, basat en la recta que es la dominant, sino l'única que campeja en la estancia, casi despulades de tot ornament, son una mostra acabada de originalitat y senzillesa. Uns filets negres, destrament combinats fan ressaltar lo color natural de la fusta y, coronades ab las testes de celebritats espanyoles que designen les materias en elles contingudes han de aparaltarse alternativament ab los cortinatges que estan destinats á cada una de les portes. Se estent al mitj una bonica taula

rodejada de catorze cadires folrades de vellut d'Utrecht y de la qual pujan en bronzes columnes quatre llums de gas, que fan ressaltar lo brill de la pintura del sostre, executada com la de la sala gran per l'intelligent pintor n' Albert Garriga. Uns 1,500 volums omplen les lleixes del sis referits armaris, podent citar entre 'ls autors que contenen desde S. Tomás, fins a S. Lligori, desde Hipócrates fins Boerhaave, desde Pascal a Nicolás desde Montesquieu a Jovellanos, desde Junej a Lamartine, desde Lesage a Victor Hugo, desde Mariana a Thiers. Ab lo que 's pot deduir es escullida la colecció, y llarga filera de noms illustres podria afegir pera demostrarho, si me ho permetés lo caràcter de mon trevall. Passem de llarch y donant una vista al saló de lectura, ahont hi trovarem un reguitzell de periódichs de tots los colors ab notables revistes y alguna il·lustració, deixarem l'archiu verdader magatzem de diaris y la secretaría, apropósit arreglada y atravesant lo jardí podem fentse compte de lo que al estiu pot ser a la claror del gas que ha de enllumenar ses glories y torratxes. En un de sos costats despres de una saleta que dona a l'altre banda de la de sessions, un elegant billar serveix als socis tant de divertiment com de exercici gimnàstich. Seguint lo corredor de la mateixa part se deixan a la esquerra dos pessers, no utilitzades, pera surtir a la de entrada a la qual correspon l'ample escala, magestuosa per l'alsada de son sostre. Fins aquí hem repassat una de les parts en que 's pot dividir l'edifici y que 's la mes important, atés a lo que está destinada. Mes l'altre que surt a un dels carrers de mes trànsit de la ciutat es la que serveix de esbarjo, quan un, cansat de entregarse a les mentals tareyes, vol donar una estona a la familiar conversa. De les quatre sales que tenen cinch balcon conté la primera son piano que brolla continuament armonies, arrancades per l'inspiració de alguns aficionats que mes de quatre voltes han donat proves de sa inteligencia. Provehit son repertori ab célebres partitures que fora llarch enumerar y ab escullides pessers, nos fan recordar agradablement la sublimitat o sentiment que a doll han vessat los grans mestres en l'art musical. Un delicat paper vert, adorna la sala que en cada plafó deixa ressaltar les estampes de Rossini Meyerbeer Gounot Mozart y Bellini. Nons detindrem en parlar de les altres sales restants que tant ben adreçades com aqueixa, encare que ab diferent sentit, serveixen, pera rebre la primera, y les altres dos pera los distints jochs que, permesos per la societat y estrictament reglamentats, son un poderós medi pera passar be'l temps, en que 's reposa de les cotidianes fatigues. Res hi falta per lo relatiu al café, ab tots sos adherents y es grat al esperit, despres de refeta la part material fugir del soroll pera retirar-se a la Biblioteca a dar son past a l'ànima, ab una plana de Calderon o de Guizot, o sentarse de quan en quan a escoltar interessants discursos o inspirades poesies. Y pus que de assó parlo, ja es hora que, almenys de correguda, conti a mos pacients lectors que fins aquí han arribat y a qui Deu beneeixi per haber sentit tan de bon grat noves de ma patria la academia de comensament que 's feu lo dia 16 ja citat. La cobla del Ajuntament amenisá 'ls Intermedis que deixaren los importants treballs que 's llegiren, un dels quals fou lo del Sr. President en Benet Baquero, a qui tan deu lo Cercle, al usiu la festa. Lo jove, metje en Joseph Salarich probá ab forsa de rahó la necessitat de l'existencia de les societats com la nostra, pera posar una resclosa a la torrentada de les passions. L'il·lustrat patriici en Joaquim Ferrer, capít de administració militar, disertá en un pulit discurs sobre 'l drat de associació, despedintse de nosaltres ab paraules que, surtides de un cor, brollant de sensibilitat y amor pe'ls llochs que l'han vist naixer nos feyan pensar en les vetllades de Madrid, quan recitava les sublimes poesies que se apagaven en los llavis del malaguanyat Monroy. No 's sentí ab menys de gust lo tant acurat com erudit discurs del aferes, en Joan Seguí que tenia per objecte la educació de la Javentut, pera la qual tant ha treballat, contribuint un jora també a la fundació del Ateneo de Mahó sa nativa terra. Los partidaris de nostre materna llengua, pogueren assaborir les bel·leses de una poesia de n' Martí Genís, llegintne altre també de catalana en Joseph Serra y Campdelacreu que ja han tingut ocasió de conèixer alguns amichs de eixa capital. Lo penúltim dels referits acabá ab un parlament tant al cas que deixá satisfets a tots los que habian assistit a

la festa, quedant tothom ab ganes de que 's repetissen tant agradables vetllades.

Si be los constats llegidors de la *Renaxensa* saben donar tota la importancia que mereixen a les noves, que per medi del periódich a ells arriban, de les localitats que no tenen la sort de anomenarse de primer ordre, ja perque la naturalesa se 'ls ha mostrat avara de sos dons, o la corrent del sigle no ha empengut les roses de sa industria, tal volta trovarán colors massa vius en mon llenguatge, mes com no crech haverme apartat, en res de la veritat, ab tot y mon amor a la ciutat de Vich, y com per altra part comprenen perfectament lo valiment históric de les tradicions y los dolos esbarjos de l'ànima, no puch fer mes que convidarls a que 'ns fassen alguna visita pera ab son tracte aixamplar lo camp de nostres coneixements, ab lo qual podrán convencerse de que si no se ha tingut a mans vessades lo marbre y lo cedre se han utilitat los materials que dona 'l país, suplint tant l'utilitat al luxo, com lo gust a l'ostentació.

X. Y. Z.

NOVAS.

«De Sant Pol al Polo Nort» dú per títol una producció monstruosa estrenada darrerament en lo Teatro del Circo. Sembla impossible que hi haja públichs que s'avinguen a esser enganyats d'aytal manera, y autors que per una miserable ganancia's presten a enganyarlo, *executant* al ensemps al art, al bon sentit y fins a lo decencia.

Lo llibret de l'obra es un raquitich gastament del ingeni. Llenguatge de dona de mercat, tipos payassos, argument pueril y deslligat, tot aixó unit ab la música presa dels grans autors, com sis'hagués volgut profanarla, y ab un luxo de *misse en escene*, pocas vegades vist en nostras taulas, constitueixen la pildora daurada que 'l públich s'envia, per alló que digné y no cumplí el gran Lope de Vega:

«Lo vulgo es neci, y ja que paga es just parlarli en neci pera darli gust.»

Tant sols una cosa sentim nosaltres y es que l'obra estiga escrita en catalá, y que hi haja en nostra Ciutat un teatre que no solzament ampare, sino que inventeixi grossas quantitats en produccions filas de la demencia literaria, del robo y la profanació musicals, y de la sensualitat bordellenca mes desenfrenada.

La comissió general espanyola encarregada de promoure la concurrencia de l'Exposició universal de Viena de 1873, ha encomenat a nostre país lo distingit mestre En Candi Candi, la remisió a dit certamen d'una colecció de cants populars de la nostre terra.

Lo reputat escriptor En Joaquim A. d'Alcántara, está escribint un nou drama catalá, titolat: *Los comediants*.

En lo próxim dilluns se obrirá a la nit una exposició artística en lo carrer dels Escudellers y en la tenda que graciosament ha cedit lo senyor Monter pera que pogués realisar-se un propósit que no podem menos de llohar, com tot lo que sia en foment del art en nostra pátria. Esperém que la novetat dels cuadros, deguts molts d'ells als principals artistes de Barcelona, asseguraran una numerosa concurrencia.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.